

Novosjka Novnik

Izdaja:
BRITANSKA
OBVEŠČEVALNA
SLUŽBA

Cene za naročnike
mesečno:

v tuzemstvu 2 šilinga
v inozemstvu 5 šilingov

POSAMEZNA
ŠTEVILKA 50 GROSEV

Celovec, 5. novembra 1948

Leto IV.

Številka 45

Ameriške volitve - presenetile

V torek, 2. novembra, je narod Združenih držav Amerike volil svojega predsednika za prihodnja štiri leta.

Oba glavna predsedniška kandidata, demokratski in republikanski, sta zadnji dan pred volitvami pozvala po osemtedenski volilni kampanji 95 milijonov ameriških volilcev, naj se polnoštevilno udeležijo volitev. Obama kandidatura se je to zdelo potrebno, ker se je v zadnjih desetletjih dogajalo, da se mnogi volilci volitev sploh niso udeležili.

Razen predsednika in podpredsednika bodo izvolili tudi 32 senatorjev, 432 zastopnikov za poslansko zbornico in 32 guvernerjev.

Novi predsednik bo nastopil svojo službo šele 20. januarja 1949. leta. Do tega dne bo ostal na svojem mestu še dosedanji predsednik, da uvede novega predsednika v novi delokrog.

Dokončnih izidov še ni, toda iz dosedaj objavljenih je razvidno, da ino Truman, kot demokratski, in Dewey, kot republikanski kandidat izgleda za uspeh.

Ob zaključku lista je bil Truman z okoli 1 milijonom in pol glasovi večine v vodstvu. Njemu sledi republikanski kandidat Thomas Dewey. Levičarski kandidat, vodja takozvane tretje stranke Henry Wallace, ki zagovarja Sovjetom naklonjeno politiko, pa je svoje pripadnike popolnoma razočaral, ker ni dosegel niti tistega števila glasov, katero je napovedal. Prvotno je

Izgoni jugoslovanskih diplomatov

Kakor poroča agencija Reuter, je jugoslovansko zunanje ministrstvo izdalo poročilo, ki obsoja slabo postopanje z jugoslovanskimi diplomatskimi predstavniki v Budimpešti kot »nezaslišana« in »brez primere v zgodovini«.

Devet članov jugoslovanskega poslanstva z vojaškim atašejem vred je moralo tekom štiriindvajsetih ur zapustiti deželo. Prva skupina je zapustila Madžarsko dne 27. oktobra s petimi drugimi, katerim ni bilo zapovedano oditi.

Dva člana druge skupine, od katerih eden je ženski ataše, gospa Spasojevkina, sta bila aretirana na meji, češ da so njuni potni listi neveljavni. Poslali so ju nazaj v Budimpešto in z njimi slabo postopali. Gospo Spasojevkin so odpustili šele, ko je zagrozila, da bo pričela z gladovno stavko.

napovedal, da bo dobil okrog 8 milijonov glasov, potem se je zadovoljil že s petimi milijoni, a volitve so pokazale, da jih bo dobil komaj en milijon.

Za časa volilne kampanje so prerokovali zmago Deweyu. Cenili so, da bo dobil 50 odstotkov glasov, Truman pa 45 odstotkov.

Ameriški narod bo izbral pri volitvah moža, na čigar ramenih bo slonela najtežavnejša naloga, kar jih je na zemlji. In ta oznaka ni pretirana, če pomislimo, da prihajajo na predsednikovo nizo dnevno probleme 140 milijonov Američanov. Res veli-

ka je odgovornost onega, ki mora ta vprašanja reševati, kajti njegovi sklepi lahko odločilno vplivajo ne le na življenje in materialno blagostanje njegovih sodržavljancev, ampak tudi na narode in ustanove držav in vlad v najoddaljenejših predelih zemlje.

Predsednik Združenih držav, ki ima v rokah vse izvršne odgovornosti, ne izdaja samo odlokov, temveč mora skrbeti tudi za njihovo izvršitev. Črtati mora pot vladi, tako notranjo kakor tudi zunanjo, pri čemer pa se mora ozirati na prejšnjo pot politike.

Slabi izgledi

Predsednik Sovjetske zveze, generalism Stalin, je pri nekem sporu z dopisniki avstrijskega časopisa »Avd« odgovoril na vprašanje, kako čeni uspehe razpravljanj o položaju v Berlinu in zadržanje angloameriških in francoskih zastopnikov v Varnostnem svetu, da smatra ta razpravljanja za izraz napadalnosti angloameriških in francoskih vladajočih krogov, a zapadne države je obsodil vojnega hujskaštva. Na vprašanje, kako se to vse lahko konča, je Stalin odgovoril: »Vse to se lahko konča s sramotnim propadom vojnih hujskačev. Churchill, glavni vojni hujskač, je že dosegel, da mu lastni narod in demokratične sile sveta ne zaupajo več. Ista usoda pa čaka vse druge vojne hujskače. Preživijo so še strahote zadnje vojne v spominu narodov in premočne so družbene sile, ki se borijo za mir, da bi jih mogli napadalni učenci Churchilla premagati in jih pahnuti v novo vojno.«

Zapadni tisk odgovarja:

Izjave predsednika Stalina v »Pravdi« dajejo kaj malo upanja za skorašnjo obnovitev pogajanj o berlinskem vprašanju.

Glavar sovjetske vlade si je izbral ravno sedanjí čas ter obtožil vlade zapadnih zaveznikov in šestih »nevturalnih« držav, da pripravljajo »novo vojno«.

Obtožil je svoje zaveznike, da zanikajo sovjetske predstavnike in krše pogodbe, ki so bile že dosežene. Toda zapadne velesile niso nobene pogodbe za odpravo berlinske blokade in ukinitve zahodne marke Berlinu ne »zanikale« in ne »kršile«.

Toda štirje guvernerji se ne morejo sporazumeti, kajti maršal Sokolovski vztraja

na upostavitvi novih pogojev, ki so napačni ukrepom, katere je bil predlagal Stalin.

Samo Molotov je podpiral stališče maršala Sokolovskega, ko so zapadne sile opustile poizkus, doseči spravo na podlagi sporazuma od 30. avgusta.

Rešitev berlinskega vprašanja, kot so jo predlagale nevtralne države, so zapadne sile sprejele, toda Višinski jo je zavrnil.

Motiv Stalinih izjav opravičuje pred narodom Sovjetske zveze zadržanje njihove vlade v zavračanju soglasnih predlogov Varnostnega sveta. Brez dvoma bo tudi uspel, kajti ruski narodu ni dovoljeno izvedeti resnico o dogajanjih.

Toda otežkočil bo vse napore za rešitev problema. Nikakor tudi ne služi mirovnim načrtom in mednarodnemu sporazumu, če kdo obtoži »vojnega hujskaštva« nekoga, ki ne mara sprejeti sovjetskih nazorov in ne sledi zahtevam sovjetske vlade.

Nov spopad pri stavkah v Franciji

Petnajst oseb je bilo ranjenih pri nekem spopadu med četami in rudarji in prišlo je do večjih sabotažnih dejanj, ko so varnostni organi, potem ko je prišlo za paznike Vseh svetih do premirja, zopet pričeli z čistkami po francoskih rudnikih.

Resen dogodek se je pripetil v nekem rudniku pri Lievinu blizu Bethune v severni Franciji, kjer je bilo petnajst mož ranjenih v spopadu z varnostnimi organi.

Hrušč je izbruhnil, ko so stavkajoči rudarji, ki so bili zasedli rudnik zažgali petrolej in olje ter tako z ognjem zajezili pot prihajajočim četam in s tem močno poškodovali rudniške naprave.

Vlak z rudarji se je iztiril v torek zjutraj v bližini mesta Herin v severni Franciji. Štirje vagoni so se prevrnili, vendar nihče ni bil ranjen. Nek drug vlak se je iztiril v bližini Aubrone.

Kriza v Grčiji se veča

Medtem ko so po vsej Grčiji uvedli pravi sod, je nevarnost da bo naraščujoča zahteva po krepkejši grški vladi, ki bi mogla zadušiti uporniški pokret, privedla do krize v sedanjí vladi.

Preko vse dežele je armada v skladu z obsednim stanjem, ki je bilo razglašeno ob koncu tedna, prevzela posle za varnost od civilnih oblasti. Razen tega so vzpostavili izredna vojna sodišča ter uvedli prepoved gibanja na prostem ponoči.

Rodomor

Ozračba rodomor je sestavljena iz dveh besed — rod in moriti. Rod pomeni v tem primeru narod ali pleme. S tujo besedo ga označimo — genocidium. Kot zločin rodomora smatramo načrtno in premišljeno uničevanje, ki ga narekuje narodnostna, plemenska ali verska nestrpnost in mržnja. Cilj rodomora je ne le iztrebiti celih rodov in narodov, marveč tudi zatreti duhovno in kulturno življenje teh skupin. Značilen primer uničevanja takega naroda iz verskih razlogov je v novejši dobi pokolj Armencev, ki so ga po prvi svetovni vojni zagrešili Turki. Zatiranje evropskih malih narodov, zlasti Židov ter njihovega kulturnega življenja iz narodnostne mržnje pa poznamo iz preteklih let, ko sta zavladala nacizem in fašizem.

Pogosto smo videli, da je bilo uničevanje duhovnega in kulturnega življenja samo uvod v fizično in telesno uničenje takega naroda oz. narodne manjšine. Začelo se je z zapiranjem cerkv, s preganjanjem vere, uničevanjem knjig in knjižnic in se končno razvilo v uničevanje in preseljevanje ljudi.

In o tem strahotnem zločinu je pričel razpravljati pred kratkim stari in ugledni borec za človečanske pravice, avstralski zunanji minister dr. Herbert Ewart, ki je zastopnik Avstralije pri Organizaciji Združenih narodov. Dr. Ewart je v svojih izjavah zahteval takojšnji sprejem zakona, ki bi obsodil in preprečil rodomor, t. j. nadaljnja uničevanja večjih ali manjših narodnostnih skupin. Tisti, ki jim to vprašanje ne prija, že dve leti zavlačujejo sprejetje tozadevnega mednarodnega zakona, ki bi uničevanje celih narodov ali narodnih skupin bodisi v miru ali v vojni proglasil za zločin. Dr. Ewart je zahteval, naj sprejmejo zakon še na tem zasedanju. Na podlagi tega zakona bi bil obsojen vsak, ki bi se proti njemu pregrešil.

Njegovo zahtevo so podprli vsi tisti, ki so dve leti z razočaranjem gledali, kako Organizacija Združenih narodov obravnava to pereče vprašanje kot drugovrstno vprašanje.

Naloga Združenih narodov je, da zagotovijo za bodočnost spoštovanje mednarodnemu pravu, redu in človeški osebnosti. Kje bi mogli najti še koga, ki bi imel en sam pomislek proti temu, da bi ta ustanova izdelala in uveljavila tudi zakon o prepovedi in kaznovanju takega zločina? Saj od tega končno zavisi resnično prijateljstvo med narodi, ker obsoja vsako narodnostno prenapetost, ki kali prijateljstvo med narodi.

Vsak sklep proti temu zločinu rodomora bi moral upoštevati vse možnosti stopnje tega greha. Ni dovolj, če se obsodi ta zločin samo tedaj oziroma šele tedaj, ko kak narod drugega, še bolje rečeno dele drugega naroda, že dejansko iztreblja. Kulturno in duhovno zatiranje je pogosto prvi korak do nadaljnjih, še hujskih korakov — zločinov.

Sedanja Glavna skupščina ima vse možnosti, da lahko izdela odločne zakone proti rodomoru in jih tudi lahko kaznuje. To je tudi njena dolžnost. Če bo ravnala tako, bo to pomenilo, da misli resno in da narodi, ki se čutijo ogrožene, lahko z zupananjem gledajo v svojo bodočnost in v Organizacijo Združenih narodov.

V vseh poštenih ljudeh pa vstaja sedaj iskreno upanje, da bodo Združeni narodi lahko uspešno pobijali zločinstvo, ki je prineslo toliko gorja šibkim in zatiranim narodom, vsemu človeštvu pa pritisnilo pečat stramote, da je bilo kaj takega sploh mogoče.

Kaj se pripravlja v vzhodni Evropi?

Po zanesljivih poročilih so imeli pravni strokovnjaki vzhodnoevropskih držav pred kratkim tajen sestanek v Pragi. Zanimiva so ugibanja, o čem so na tem sestanku sklepali.

Najverjetnejša je domneva, da so se razgovarjali o poenotenju pravnega reda v vseh vzhodnoevropskih državah, ki so danes podložne Sovjetom. Ta pravni red naj bi poenotili tako, da bi za vse vzhodnoevropske države vpeljali sovjetski pravni red. To bi imelo vsekar važne posledice zlasti za kolektivizacijo kmetijstva. Uvedba sovjetskega pravnega reda v vseh vzhodnoevropskih državah bi bil važen korak k priključitvi omenjenih držav k Sovjetski zvezi, ne da bi jih morala rdeča armada zasesti in na ta način naravnost

podvreči, za kar pa pravzaprav pri vsem tem gre.

Druga domneva pa pravi, da so pravniki podložniških držav v Pragi sestavljali osnutek statuta za zvezo »vzhodnoevropskih ljudskih demokracij«. To pa je manj verjetno, ker se Sovjeti zelo bojijo, da bi postale njihove podložniške države s tem, da se združijo, močnejše in bi utegnile navsezadnje stremeti po večji neodvisnosti. Edina možnost bi pa bila v tem slučaju, da bi se te države s sklenitvijo neke širše zveze odpovedale svoji neodvisnosti, nato pa bi jih Moskva kot celoto potegnila v federacijo s Sovjetsko zvezo.

Takšen blok bi tudi lažje pritiskal na Jugoslavijo, da bi opustila svoje stremljenje po neodvisnosti, če bi ne hotela pristopiti k tej zvezi.

Po zemeljski obli

KOREJA

Predsednik horejske vlade je objavil, da bo uvedeno strogo policijsko nadzorstvo tri milje južno od 38. vzporednika, da se s tem prepreči tihotapljenje iz severnih predelov Koreje. Tihotapstvo vršijo številni tihotapci iz sovjetske cone, ki dobavljajo med drugim v južno Korejo in v ameriško cono tudi znatno količino orožja in municije.

NEMČIJA

Potrošnja živila na anglo-ameriškem področju Nemčije naglo narašča po prihodu živila in poljskih pridelkov, ki jih uvažajo sedaj na podlagi evropskega obnovitvenega načrta.

Navadne obroke živila so dvignili med letošnjim letom na približno 1850 kalorij dnevno na osebo. K temu povišanju živila obrokov pa ni prispeval samo uvoz na podlagi evropskega obnovitvenega načrta, temveč tudi Nemci sami, ki so napeli vse sile, da bi povečali lastno proizvodnjo.

Anglo-ameriško področje šteje sedaj 34.200.000 prebivalcev. Kot predvidevajo, bo naraslo s prihodnjim letom na 44 milijonov oseb zaradi pritoka beguncev iz vzhodnih con Nemčije in iz držav vzhodne Evrope.

Življenski pogoji na sovjetskem področju so nemogoči. Poleg prebivalstva bicone pa skrbijo britanske in ameriške oblasti tudi za prehrano 1.700.000 Berlinčanov.

JUGOSLAVIJA

Ce drži Marksova trditev, da so gospodarske koristi in potrebe vzrok vsake takšne ali drugačne akcije, potem Jugoslavija ni več tako trdna zvezana s Sovjeti, kakor bi bil rad povedal Kardelj pri Združenih narodih. Pri ženevskih razgovorih se Jugoslovanski zastopniki niso pridružili sovjetskim in romunskim zastopnikom, da bi z njimi vred obsodili domnevno zlobno nakano zapadnoevropskih držav proti »ljudskim demokracijam«, kakor je to storil Kardelj v Parizu.

Trgovska pogajanja med Jugoslavijo in Veliko Britanijo so se vlekle skoraj dve leti, ne da bi prišlo do kakšnega uspeha. To je trajalo vse do sedaj. Po sporu s Kominformom pa so postali v Jugoslaviji na lepem mnogo dostopnejši in bolj odčlenljivi.

Jugoslavija potrebuje velike količine težkih strojev, da bo lahko izvedla svojo petletko. Zdaj ne more več računati, da bi te dobila iz Sovjetske zveze ali iz Češkoslovaške. Zato je voljna povečati svoj izvoz surovin v Veliko Britanijo, da bi na ta način prjela od nje čim več potrebnih strojev.

Jugoslovani očitno, kakor pravi marksisti, predpostavljajo svoje gospodarske koristi praznim in neučinkovitim pozivom za skupnost med sovjetskimi lutkovnimi vladami. Jugoslovanska vlada je sedaj vkljub drugačnemu videzu, ki ga hoče vzbujati, prepričana, da so njene koristi od povečanega trgovanja z Zahodom le večje od koristi, ki bi jih imela, če bi še naprej ostala v gospodarski sužnosti Sovjetov.

BELGIJA

Belgijski finančni minister je očrtal pred nekaj tedni v newyorški trgovski zbornici belgijsko denarno gospodarstvo. Belgija je otvorila posojilo 13 milijard frankov evropskim odjemalcem, da lahko plačajo svoje nabave v Belgiji. Ta vsota predstavlja 5 odstotkov celokupnega narodnega dohodka. To je veliko, če primerjamo, da so Združene države žrtvovale letos za evropsko obnovo 3 odstotke svojih prejemkov.

Belgija je na ta način veliko prispevala k obnovi Evrope, ker vodi zdravo denarno politiko. Znižala je denarni obtok za 60 odstotkov in zmanjšala državne izdatke. Proračun za prihodnje leto je uravnotežen in upajo, da bo imela Belgija prihodnje leto prebitke.

Belgijska proizvodnja je sedaj dosegla 115 odstotkov proizvodnje iz leta 1938. Po osvoboditvi leta 1945 je ta odstotek znašal le 30.

Brezposelnost se je pojavila največ v tekstilni industriji. To pa zato, ker so bile težave pri izvozu. Tuji odjemalci namreč niso imeli dovolj potrebnih denarnih sredstev.

ZDRUŽENI NARODI

Upravni odbor za proračun Glavne skupščine Združenih narodov je odobril poštno službo Združenih narodov, ki naj bo vir dohodkov te organizacije. Odbor je načelno odobril načrt, vendar s pridržkom, da ne sme imeti organizacija v zvezi z izdajo znamk Združenih narodov nobenih izgub. Tudi Društvo narodov je svoj čas izdajalo svoje znamke.

ČEŠKOSLOVAŠKA

Glavno privlačnost razstave, ki so jo v Pragi odprli na dan obletnice češkoslovaške neodvisnosti v kongresni knjižnici, tvori besedilo izjave češkoslovaške neodvisnosti in prepis dne 26. oktobra 1918. leta podpisane izjave o skupnih ciljih neodvisnosti narodov srednje Evrope, ki jo je poslal predsedniku Wilsonu veliki češkoslovaški voditelj Tomáš G. Masaryk.

Listine potrjujejo ozke politične vezi in simpatije, ki so vedno družile češkoslovaški narod z ameriškim in ki dokazujejo, kako je češkoslovaška republika nastala v velikem delu po zaslugi njenega velikega voditelja, ki je med prvo svetovno vojno deloval v Združenih državah.

Drobne novice

Feldmaršal Viscount Montgomery, predsednik odbora Zapadne zveze in vrhovni poveljnik njene obrambe, bo v novembru obiskal Francijo in Beneluške države, kjer bo imel razgovore z ministri za obrambo in šefi štabov. Pred tem potovanjem pa bo obiskal britansko cono Nemčije.

Ministrski predsednik Turčije je v nekem radijskem govoru v Ankari ob priliki 25-letnice proklamacije turške republike izjavil, da je Turčija kakor mnogo drugih dežel posvetila velik del svojega delovanja obrambi.

Predstavniki vseh skupin, v katere se je razcepila italijanska socialistična stranka, so pri nekem zborovanju v Rimu razpravljali o ustanovitvi nove »Zvezne socialistične«

Nemiri, stavke in inflacija, to je jesensko lice Francije. Molotov in Višinski vneto govorita pri mednarodnih konferencah, a francoski narod trpi in še vedno ni robenega izgleda, da bi tu zavlada resničen mir.

Lansko leto je prišlo v Franciji do splošne stávke, medtem ko so vsi »miroljubni«

Tudi Višinski govori v bližini Eifelovega stolpa. Sploh se v Parizu dobro počuti. Saj ga pa tudi podpira celoten komunistični tisk za železnim zastorom in hvali njegove govore.

Toda to ni dovolj. On mora napravljati na delegate Združenih narodov vtis, da ima Sovjetska zveza veliko moč tudi na Zahodu.

Francija pa mora, slično kakor satelitske države, trpeti za sovjetske namene.

Francoska zveza sindikatov, ki ji načeljuje izključno komunisti ter ji dajejo navodila, je izzvala stavko rudarjev in železničarskih delavcev na račun narodnih interesov.

Železničarji, ponosni na svoj poklic, se temu pozivu niso odzvali. Toda rudarji so sledili komunističnemu povelju. Premog pomeni življenje za Marshallov načrt. Pokončanje Marshallovega načrta pomeni za Sovjete veliko zmago.

Vkljub temu pa je tudi teh stavk sedaj konec, kajti prinesle niso nič dobrega ne francoskemu ljudstvu in ne rudarjem samim. Še več, ta iz Moskve zapovedana stavka, je prav tako neizmerno škodila tudi francoski komunistični partiji. Toda francoski komunisti morajo trpeti in poslušati, saj tam ni Tita in njegovih pristavev, ki bi delali po svoje.

Toda preprosto ljudstvo Francije se je kaj kmalu naveličalo vseh političnih manevrov in stavk izza osvoboditve Francije. Opazovalo je vse te mahinacije ter postalo nestrpno. Saj je pa tudi dovolj trpelo za časa nemške okupacije in je bilo upravičeno, da upa na boljše dneve po končani vojni.

Nemci so sicer odšli, toda ostala je grenka sovražnost med raznimi političnimi strujami in, kar je najhujše od vsega, inflacija.

Potek francoske politike je nadvse zanimiv. Nekega dne (za časa nemške zasedbe) je de Gaulle odpustil Thorezu, vodji francoskih komunistov, in ga napravil za podpredsednika. Komunisti so de Gaulle-ja nazivali »velikega patriota«. Sedaj pa jim

ne stranke«. Ta nova stranka naj bi bila »marksistična«, toda ne bi sprejela »stalinizma«

Potem ko je ameriški zunanji minister Marshall obiskal Atene in Rim, je ob koncu tedna obiskal z letalom tudi Anglijo. Tu se je sestel z veleposlanikom Združenih držav Lewisom Douglasom.

Britanske oblasti v Nemčiji in švedska vlada so se sporazumele o akciji za preprečenje ilegalnega potovanja med obema deželama. Kakor poroča radio Stockholm, je okrog 700 Nemcev v tem letu na skrivaj prišlo v Švedsko.

V Washingtonu so podpisali pogodbo za dolarsko posojilo Italiji v znesku 50 milijonov dolarjev. Irska bo dobila dolarsko posojilo iz fonda Marshallove pomoči v znesku 60 milijonov dolarjev. Švedska 2.500.000 dolarjev.

Preko 100 burmanskih upornikov je bilo pobitih, ko so vladne čete trčile na njihovo skupino na ozemlju Toungoo, ki je štela preko 1000 upornikov.

Ameriški in nemški policisti so uporabili solzilni plin, ko je okrog 4 tisočglava množica demonstrantov napravila pohod po mestu Stuttgartu ter vdirala v izložbena okna.

Ta pohod je sledil množični demonstraciji okrog 80.000 delavcev, katero so izzvali vodje sindikalnih zvez kot protest proti naraščajočim cenam.

Predsednik Truman je dejal ob koncu tedna: »Prehranjevali bomo Berlin še nadalje in nudili Nemcem priložnost, da bodo lahko osvojali živeti pod demokratsko vlado.«

Vzroki krize v Franciji

ni nobena besed... lj grda, da ga blati.

Leta 1945 je de Gaulle podpisal pogodbo s Sovjetsko zvezo... grajal Anglosaksonce. Danes se je spremenil, kakor so se tudi komunisti spremenili.

Kar pa si francoski človek najbolj želi, je trdna vlada, ne preveč diktatorska, ki bi ustalila cene in napravila red.

Od leta 1944 so cene stalno naraščale. Prihranki posameznih ljudi v Franciji so ostali brez vrednosti. Najhujše so bili prizadeti upokojeanci.

Plače in mezde so prenikle in nikakor niso v skladu z življenskimi potrebami spričo naraščajočih cen.

To je povzročilo mnogo revščine in služi kot opravičilo francoski sindikalni zvezi za organiziranje stavk, katere pa so v glavnem političnega značaja.

Vsako menjavanje v vladi je prineslo porast cen in Francozi so pričeli obupavati. Mnogo jih je upalo, da bo Paul Reynaud izboljšal gospodarstvo dežele. Toda vlada, v kateri je deloval, je padla, še predno je mogel pričeti z delom.

Koalicijska vlada pod predsedstvom Queuille je oblika vlade, ki je Francozom po volji. Ni ne preveč levičarska in ne desničarska. Njegova vlada bo morda izdržala vse napade, ko se bo v enem mesecu vršilo zborovanje skupščine. Toda to je odvisno od uspeha v urejevanju življenskih stroškov.

Če bi prišlo do novih volitev, bi de Gaulle brez dvoma dobil veliko število glasov, saj ima danes mnogo več izgledov kakor pred letom dni. Ne glede na to, da je morda s svojimi govori izgubil podporo s strani parlamenta, toda narod je na njegovi strani. On je še vedno edinstvena pojava v Franciji. Je velik patriot in noben francoskih državljanov ni toliko storil za domovino kakor ravno on. Svojo lastno usodo je povezal z usodo Francije. In če bi videl, da bi s tem bilo Franciji pomagano, bi prodal še lastno dušo.

Francoski narod se trenutno kaj malo briga za to, ali bo prišlo do nove vojne ali ne. Večja skrb mu je prihodnji obed in koliko bo stal.

Brez vojne bi Francija dospela do svoje trdnosti in gospodarstvo bi uspevalo. Po ljedelstvo v tej deželi je vedno bilo cvečoč.

Najfrancosko vlado izza osvoboditve grajajo kakorkoli, vseeno je treba priznati, da je očuvala francoski imperij vkljub opoziciji komunistov in njihovemu ščuvanju uporniških elementov v Indokini, na Madagaskarju in drugod. G. H.

Kaj bo s Kitajsko?

Medtem ko sta berlinska blokada in trenja v Nemčiji že dolge mesece predmet konferenc med Vzhodom in Zapadom, medtem ko se je okrog postojank v Evropi in Marshallovega načrta vodila in se še vodi zagrizena diplomatska in gospodarska vojna, takojimenovana »mrzla vojna«, pa so se v zadnjih tednih na Daljnem vzhodu dogodile daljnosežne spremembe, o katerih posledicah zaenkrat še ne moremo govoriti. Komunistična »ljudska armada«

je v Mandžuriji in na severnem Kitajskem izvojevala vrsto vojaških zmag nad armadami nankinške nacionalne vlade in zasedla nove razsežne predele Kitajske. Pred nekaj dnevi je mandžursko glavno mesto Mukden in 200.000 vojakov nankinške armade padlo v njih roke.

Prvi vznemirljivi glasovi so se pojavili v začetku preteklega meseca, ko je predsednik Čang-kaj-šek ob priliki kitajskega narodnega praznika dejal med drugim: »Bijemo se na življenje in smrt. Sedanja vojna je težja od vojne z Japonsko. Toda čim delj bo trajala, tem večji so naši izgledi na zmago.«

Slabi trije tedni so potekli, ko so se te zelo malo ohrabrujoče napovedi izkazale kot umestne. Ojačenja, ki so jih poslali narodnim četam, so prišla prepozno. Čang-kaj-šekova mornarica, ki je pripeljala čete v severnokitajška pristanišča, da bi od tam napravile most do ogroženih armad v notranjosti, je priplula prepozno. Niti pri Mukdenu obkoljene glavine ni mogla več doseči. Videti je, da je nankinška vlada opustila misel na nadaljnjo obrambo Mandžurije. Angleška in ameriška konzulata v Tientsinu in Pekingju sta na svoje državljanje naslovila opomin, naj se pravočasno umaknejo iz ogroženih ozemelj. In ti dve mesti ležita celih 600 kilometrov od Mukdena. V washingtonskih krogih so ti dogodki na Kitajskem napravili močan vtis. Računajo, da utegnejo komunisti v teku enega leta dobiti vso Mandžurijo pod svojo oblast. Nankinški vladi so dovolili nov kredit za oborožitev v znesku 5 milijonov dolarjev. Pošiljke orožja, ki bi imele prispeti decembra, so že na poti.

Kljub ameriški izdatni pomoči pa ostane pereče vprašanje, ali bo državljansko vojno na Kitajskem sploh mogoče končati s Čang-kaj-šekovo zmago. Ali ne bi izvedba tega zahtevala prevelikih vojaških in finančnih naporov? Poudariti je treba, da po obsegu kitajske državljanske vojne sploh ni mogoče primerjati s kako evropsko, n. pr. grško državljansko vojno. Na Kitajskem si stoje milijonske armade nasproti in vsaka ima za seboj zaledje, večje od Evrope. Fronte, ki jih je več, segajo vsaka v dolžino po več sto kilometrov in so čisto tako zapletene, da je vsak pregled nejasen. Strategično gre v tej vojni predvsem za zasedbo velikih prostorov in važnih mest.

Čang-kaj-šek je star izkušen bojevnik in moder politik. Dejstvo je, da sam nevarnosti odvrniti ne bo mogel, če je ni mogel do sedaj, ko je bila manjša in manj grozeča. Tudi ne gre podcenjevati moralnih posledic zadnjih komunističnih zmag, ki se bodo pokazale med širokimi masami, katerim je nankinška vlada skozi vso dobo obljubljala skorajšnje uničenje upornikov in konec državljanske vojne. Če torej danes Čang-kaj-šek pravi, »da bo imel tem več izgledov na zmago, čim delj bo trajala vojna«, leži v tem nedvomno nekaj resnice. Toda izgledov, da bi bilo mogoče vojno z lastnimi sredstvi v sedanjem poteku dolgo nadaljevati, je zelo malo.

Drugi važen činitelj je zmanjšanje Čang-kaj-šekovega ugleda v lastnem taboru in pa vedno ostrejša nasprotja med tremi političnimi strujami v njegovem parlamentu — Kuomintangu. Med temi je močna tudi ona, ki se zavzema za kompromis z »ljudsko vlado«. Čang-kaj-šek je na vsak način še vedno najmočnejša osebnost na Kitajskem, toda njegova moč leži tudi v veliki meri na zvestobi generalske plasti in pa na vseh nacionalistih, ki ga slave kot nekakega naslednika velikega kitajskega politika in ustanovitelja republike, Sun-Yatsena. Če zdaj beremo, da sta ministrski predsednik in finančni minister podala svoji ostavki, ki pa ju Čang-kaj-šek ni sprejel, lahko sklepamo, da je v nankinški vladi sami prišlo do krize, ki je seveda posledica zadnjih vojaških neuspehov. Finančni minister je hotel odstopiti, ker mu ni bilo uspelo preprečiti gospodarskega in denarnega razpada. Črni trg je zavel velikanski razmah. Nered v gospodarski upravi je vedno večji. Vsak si lahko misli, kaj to pomeni za državo, ki je pri vsem tem še v težkem vojaškem in zunanjepolitičnem položaju. Pri tem pa je itak treba imeti pred očmi, da kitajske razmere ne vzdrže primere z evropskimi. Armade, ki se sedaj boré, niso organizirane in disciplinirane enote, temveč po veliki večini velikanske, slabo oblečene in slabo hranjene, toda dobro oborožene tolpe, ki so čisto brez enotnega vodstva. Vojna na Kitajskem je precej podobna na onim iz Džingiskanove dobe. -cis.

Spor Tito-Stalin je pravi razkol

Ameriški zgodovinar John Gunther, »mož z očmi jasnovidca,« ki je prepotoval Evropo in se trenutno zadržuje v Angliji, je napisal naslednji članek. Njegovo petmesečno potovanje ga je privedlo tudi za »železni zastor«. Obiskal je Jugoslavijo, Trst, Madžarsko, Češkoslovaško, Avstrijo, Italijo, Nemčijo, Poljsko, Francijo, Belgijo in Holandsko.

Moje prvi in zadnje stalno vprašanje na tem potovanju je bilo: »Ali bo ponovna vojna?«

Po vseh deželah, kjer gospoduje komunizem, so odgovarjali z razdraženim »Ne!«

Na lastne oči pa sem videl, da nobena teh dežel ni zmožna iti v vojno. Neki politični vodja dežele, kjer vlada kladivo in srp, me je osuplo vprašal: »Ali bi mogla Velika Britanija doseči še tretjo slavno zmago?« Menil pa je pri tem: »Koliko manj bi mogli mi uveljaviti novo nasilje!«

Toda do vojne bi lahko prišlo tudi slučajno. Samo po tej poti in nikakor drugače, kajti narod me je prepričeval, da Sovjeti ne nameravajo novih sovražnosti. Čemu tudi, saj oni lahko dosežejo večino tega, kar žele, samo s silo neke ideje.

Njihova požrešnost je del njihovega obrambnega mehanizma. Da pa oni sami ne dovoljujejo nikomur vstopa v njihovo deželo, tiči v tem, ker ne marajo, da bi kdo videl, kaj se dogaja pri njih.

Obenem pa se pojavlja vprašanje: Če Sovjeti ne žele vojne, zakaj pa se potem obnašajo tako odvratno? Odgovor je približno tak:

1. Oni se pač ne znajo boljše obnašati.
2. Oni so, več ali manj zaslepljeni in spričani, da zapadnjaki ne bodo pričeli nove vojne.

Vsled tega so pripravljani dražiti, delati nemire in podžigati spore. Oni računajo s tem, da se nihče ne bo resno pritožil nad tem.

Sestal sem se s Titom in se razgovarjal z njim. Smatram ga za upapolno pojavo v Evropi. Bil je težak udarec za Kremelj, ko se je ta državnik oddvojil od njega.

IZGUBLJENA TRDNJAVA

Kako bi mogli Sovjeti pričeti novo vojno, ko pa je Titova »nezvestoba« oslabila njihov levi bok med Donavo in Jadranskim morjem? Obenem so morda z njim izgubili edino močno armado satelitskih držav?

Ali mislite, da bi Jugoslovani povedali, ali bi se borili na ruski strani, če bi res prišlo do vojne? Samo morda...

Tito je ostal miren in ne kaže nobenega zunanjege znaka kakšne nervoznosti zaradi svoje »izključitve«. Okrog njega ni žutiti nobene krize. On se je pregrešil proti samodržstvu Kremlja, toda za Sovjete je zelo težko storiti kaj proti temu. Odpraviti ga z nasiljem ni tako lahko. Vojne mu ne morejo napovedati, a vsaka gospodarska sankcija bi ga porinila še delj v naročje Zapada.

Vkljub temu položaju pa Tito ni voljan, da bi se kategorično podal v prijateljstvo z Ameriko in Veliko Britanijo. Vsak pokušus približevanja k njemu mora biti taktično izveden, kajti Jugoslovani se še vedno smatrajo za galantne zaveznike Sovjetov. Svojo oddvojitve od Moskve smatrajo za ideološki spor. Prej bodo ostali prijatelji z Rusijo nego postali z Zapadom.

IZGLEDI SO JALOVI

Toda karkoli oni mislijo, izgledj za poravnano med Titom in Stalinom, so kaj jalovi. To je dejanski razkol.

Najmanj od vseh dežel za »železnim zastorom« je Madžarska spremenila svoje zunanje lice. V Budimpešti dekleta in žene še vedno nosijo lepe in pestre obleke in poslovni ljudje srkejo kavo po številnih kavarnah. Še odmeva ciganska glasba in kaj malo političnih lepkov je videti po ulicah.

Poljska je najbolj živahna in hrumeča. Življenje v njej utripa. Varšava je v ruševinah še vedno, saj je pa tudi bila tako razrušena, da si tega človek, ki je ni videl, ne more predstavljati. Strahote, skozi katere je moglo preiti poljsko ljudstvo, človeka osepnejo. Toda Poljaki so ljudje romantike...

Hrane je dovolj in poceni je. Lahko se reče, da so Poljaki z golimi rokami gradili svoje glavno mesto iz ruševin.

Smrt velikega Poljaka

V spomin varšavskemu nadškofu, kardinalu Antonu Hlondu

22. oktobra 1948 dopoldne je preminul znani poljski primas, varšavski nadškof, kardinal Anton Hlond v Varšavi. Sveti oče Pij XII. mu je podelil še pred smrtjo svoj papeški blagoslov.

Kardinal Hlond je bil skoraj dvajset let duhovni voditelj poljskih katoličanov doma in v tujini.

Po poreklu je bil pripadnik delovnega ljudstva, saj se je rodil kot sin preprosteke rudarja leta 1881 v Katovicah. Zaradi tega ni nikdar izgubil stika z narodom. Leta 1905 je postal duhovnik, leta 1925 pa je bil posvečen za škofa. Leta 1927 pa je postal še pod tedanjim papežem Pijem XI. kardinal. Kardinal Hlond je bil napreden cerkveni knez, toda njegova naprednost je bila praktična.

Slovenski narod ga je dobro tudi osebno poznal, saj je bil kot papežev odposlanec na veličastnih dneih II. evharističnega kongresa od 28.—30. junija 1935 v Ljubljani. Vso pot od meje do Ljubljane je bil deležer navdušenega sprejema oziroma pozdravov.

Kardinal Hlond je bil človek, ki si je prizadeval za razvoj, ki bo šel naprej, in za preosnove, ki bodo prestale preizkušnje časa. Jasno je, da je postal kot tak neprijeten vsem skrajnejšem. Med drugo sveto-

Praga pa je najžalostnejše mesto od vseh. Češkoslovaška je že uživala svobodo, kakršne nista poznali ne predvojna Poljska in ne Jugoslavija. Čehi močno čutijo, kako strašen je ta režim v primeri s tem, kar je bilo nekdanj.

Žetev ni bila obilna, prodajalne so izpraznjene, živil primanjkuje. Povsod se močno občuti policijska vlada. Čehi so sedaj trpeči narod in to tare njihova srca. Nekdanj za Češkoslovaška živela od izvoza luksuznega blaga ali usnja, porcelana, krasnih steklenih izdelkov, usnjenih izdelkov, orožja in strojev. Toda njena tržišča so šla. To je prva res industrijska dežela, ki je okusila komunizem. Toda posledice so porazne.

Tudi v Jugoslaviji so morali uvesti precejšnje skrčenje živil, vendar je duh, ki tukaj vlada, nekaj povsem drugega. So široke množice kmetov in revnejših slojev, ki jih je vse do danes spremljala le revščina. Ti so danes najtrdnjša opora režima, ker vidijo v gospodarski politiki jugoslovanskih voditeljev spricho stalnega Damoklejevega meča kolhozacije danes neko upanje in zagotovitev izboljšanja njih življenske ravni.

Ta dežela se je popolnoma spremenila. Tudi če bi se ločila od Rusije, bo ostala socialistična. Konvencionelni, sebični kapitalizem je nekaj umrlega v srednji in vzhodni Evropi in neozivljiv kakor egiptovska činitelja pred tisočletji: Keops in Tutankamen.

(»Daily Mail«)

se je odlikoval zlasti kot šolnik in vzgojitelj mladine. V mladih letih je deloval v Přemislju, na Dunaju, v Torinu in v Rimu. Precej časa je prebil tudi v Sloveniji, kjer se je naučil prav dobro govoriti slovensko. Vse svoje življenje je bil dober prijatelj Slovencev in je tudi zagovarjal njihove težnje. Sedanji papež Pij XII. je bil njegov osebni prijatelj.

Poljski narod ga je gledal kot svojega očeta in ga bo ohranil kot takega in kot zvestega vodnika in pastirja, v katerem so bile vtešene najlepše vrline in vrednote njegove domovine — Poljske. —t.

Alben William Barkley

Barkley je bil rojen 24. novembra 1877 v slamatni koči Graves County (Kentucky). Imel je težko mladost in je le z največjimi žrtvami lahko hodil in krajevne šole in nato posejal Marvin College v Clintonu. Nato je študiral v Emery College v Oxfordu (Georgia), pri čem se je preživljal kot natakar, nato pa šel na univerzo Virginije, kjer je bil podnevi študent, ponoči pa kurjač in kjer si je pridobil pravno diplomu.

Leta 1901 je začel izvrševati odvetniški poklic, po dveh letih pa ga je privabila politika in je kandidiral za državnega tožilca grofije McCracken; volilno kampanjo je vodil na hrbtu mezza po onih goratih krajih in bil srečno izvoljen. Enak uspeh je dosegel leta 1909 pri volitvah za sodnika iste grofije in leta 1913 je izvoljen za poslanca.

Kot član predstavniške zbornice se je udeleževal del kongresa Združenih držav od 1913 do 1927. V tem letu ga je Kentucky izbral za svojega predstavnika v senatu; tu je imel večjo priliko pokazati svoje izredne parlamentarne sposobnosti, tako da ga je demokratska stranka leta 1937 izbrala za voditelja demokratske večine v senatu. Kot tak je bil v krepko oporo pri parlamentarnih debatah predsedniku Franklinu D. Rooseveltu pri njegovih zakonskih načrtih. S svojo govorniško sposobnostjo, s svojo šaljivostjo, s svojo visoko kulturo — označevali so ga za živeči leksikon — je dosegel sprejetje zakona o obvezni vojaški službi (1940), zakona o posojilih in najemih (1941) in številnih drugih ukrepov ogromne važnosti za Združene države v vojni. Nadalje je bil član senatne komisije, ki je bila imenovana na zahtevo generala Eisenhowerja za preiskovanje nacističnih krutosti; bil je predsednik preiskovalne komisije za Pearl Harbour.

Njegova dolga in častna parlamentarna kariera je dobila zasluženo priznanje pred par meseci s podelitvijo nagrade revije »Colliers«, ki pa jo je on velikodušno poklonil medicini. fakulteti univerze v Louisville. Soglasnost izvolitve za kandidata na drugo ameriško uradno mesto je znak visokega spoštovanja, ki ga imajo do njega sedanji predsednik Združenih držav in drugi njegovi pristaši v stranki.

Prvi razkol v svetovnem komunizmu Kako je padel Trocki

Anglež J. T. Murphy, ki je bil dolgo časa član Internacionale, piše, kako je bilo na usodnem sestanku komunističnih voditeljev, ki je zapечатil Trockijevo usodo.

*

Bilo je nekega zimskega večera pred dvaindvajsetimi leti, ko je ves svet zaskrbljenjem pričakoval prevratnih dogodkov v Rusiji in jih danes prav tako pričakuje. Stanoval sem v hotelu Lux z ženo in sinom. Skozi sobina okna je vel leden hlad, hrana je bila še kar naprej draga, pričakovanje velikih dogodkov je napolnjevalo miselnost ljudi. Takšna je pač bila Rusija deset let po revoluciji. Kopalnica v hotelu je še vedno predstavljala razkošje in zanimivo je bilo, da so ljudje, ki so stanovali po hotelih, kuhali sami zase. Vse skupaj pa je bilo nadvse živahno, kajti vsa dežela je živevala v ozračju pričakovanj. Največje dejstvo je pač bilo to, da se je nekaj zgodilo, kar naj bi obetalo, da bo iz te dežele nastala nekaj velikega, in res je vse bilo na nogah, toda vendar je zdnje vprašanje dajalo misliti: »Kakšen bo konec?«

Popolnoma tajno, za kulisami, toda gigantsko je razkrajajoča komunistična miselnost pridobivala na prostoru in vplivu. Nato je izbruhnila in zavzela velikanske dimenzije.

TROCKI »POVABLJEN«

Bradati, dinamični možak Trocki je bil povabljen, naj pred Centralnim komitejem komunistične internacionale razloži svoje stališče, to se pravi, da naj tam v lepem in

prijateljskem ozračju pove, zakaj se je bil odcepil od partijske linije.

Kot na zadnjem zasedanju Kominforma, tako so tudi v tistih, za Trockega usodnih dnevih bili na seji navzoči predstavniki vseh komunističnih partij sveta. Bil je tam Thälmann iz Nemčije, Duncan in Zedinjenih držav ameriških, Dimitrov iz Bulgarije, Kuusinen iz Finske in drugi, torej sama znana imena iz današnjega časa. Prihitali so v tesno sobo velikanskega glavnega stana Internacionale in otepali sneg iz svojih škornjev, odlagali krznenne kape in ogrinjala, bili na videz strašansko dobro razpoloženi in samo tisti, ki bi znal in vedel, kaj se bo dogodilo, bi mogel točno in pravilno oceniti vso to komedijo. Komedija je seveda gledališka igra, toda do tragikomedije ni daleč. Tistega večera pa je šlo vendarle zares. Korenine komunistične internacionale so se bile tako zapletle, da je bilo treba nekaj presekat.

Prišel sem ob devetih in prav takrat je prihajal tudi Trocki. Videti je bil kot skromna, toda samozavestna oseba in če bi ga opazoval popolnoma nepristranski opazovalec, bi o njem dejal, da je kak časten gost. Ustavil se je pred obešalnikom, na katerem je viselo že precej klobukov, čepic, in plaščev, katerih lastniki so bili pač že zbrani v sobi. Ozrl se je okrog sebe, kakor da bi iskal, kam naj obesi svoje odločljive stvari.

»Naj vam pomorem?« je vprašal moj tajnik. Kakor strela naglo in gladko je Trocki odgovoril:

»Bojim se, da mi ne morete. Iščem namreč dvoje: dobrega komunističnega in pa nekaj, na kar bi mogel obesiti svoj plašč. Tega obojega tukaj ne najdem.«

Pol ure kasneje se je pričel najznačilnejši miting, prizor, drama, kateri ne vem

primerjave v vseh petih letih mojega delovanja v Rusiji. Bil sem takrat član komunistične internacionale in predstavnik britanske komunistične partije. Na tem mitingu so bile navzoče vse velike osebnosti Rusije in tudi Stalin. Ob pričetku seje je bil vtis tak, da si nikdo od udeležencev ni želel politične smrti Trockija in njegove izključitve.

Prvi je govoril Buharin in razlagal razne dogodke pred tem zasedanjem. Razvil je svoj govor z ugotovitvijo, da so se pred letom dni pač pokazale različna mišljenja v stranki, ki pa so se razširila in poglobila, tako, da so končno zamajala idejno podlago stranke. Tri točke so izzvenele iz njegovih izjavanj: ali je mogoče socialistično ureditev izvesti v Rusiji, ne da bi bilo treba izvesti revolucijo po vsem svetu, 2. kako naj se taka revolucija izvede in 3. kakšna naj bi bila revolucionarna stranka.

Trocki je povedal svoje mnenje, po katerem socializem v Rusiji ne more trajno obstati, dokler ne bo izvedena revolucija po vsem svetu. Stalin pa je nekoliko opletajoč izjavil, da bi bilo primernejše, če bi Rusija nadaljevala s kompromisi s kapitalističnimi državami, dokler ne bi končno le uveljavila novi socialistični družabni red.

Kriza, o kateri pišemo, ni bila nenadoma zajela vse Internacionale. Kuhalo se je in vrelo je že več let, kar je pač značilno za tako novo gibanje in partijo. Bile so tukaj vse značilnosti partijskega razpravljanja. Trocki, Zinovjev, Kamenov in tudi Stalin sam so od časa do časa porovarili po prošlosti enega in drugega, da bi našli marksistično razlago za svojo linijo. V gotovem pomenu je najstrašnejša bila obtožba, ki se je začela z besedami: »... in to ni nobena nesreča, kar sporoča tovariš X...« — Sledilo je nekaj visokodonečih analiz

osebnih karier in nazadnje so vsi prišli do spoznanja, da ni ne eden ne drugi v pravem pomenu besede popolen marksist. Prvi je bil menjševik, drugi socialni revolucionar, tretji sindikalist, toda nobeden kljub največjim naporom po filozofski razlagi ni bil popolen marksist.

Pred množico delegatov na tem mitingu je Buharin govoril zelo tehtno in globoko. Dejal je, da če, bi bili boljševiki sledili Trockemu namesto Leninu, bi bilo vse, kar bi bili napravili, le večna tveganost. Glavna njegova težnja je namreč bila, da je treba izzvati upore po vsej Evropi, kar bi pomenilo, preprečiti revolucijo v Rusiji. Toda Rusija, na srečo, Trockemu ni sledila.

Daleč za tem pa leže načela komunizma, kakršnega si zamišlja Merks. Način dela, s katerim si ljudje zaslužijo za življenje, predstavlja ključ do socialne zgodovine. Razmere v sistemu produkcije — kdo poseduje tovarne, kdo dela v njih, kdo razpečava, kar se proizvaja, — to so činitelji ki določujejo politični, verski in kulturni način življenja v vsakem ogrodju civilizacije. Že na tej najosnovnejši ravni so bila mnenja Lenina in Trockega deljena. Lenin je hotel partijo komunistov in to komunistov izredne kakovosti. Trocki pa je hotel partijo, ki bi bila nadvse gibčna in ki bi dovolila, da bi postali njeni člani ljudje, katerim bi se ne bilo treba obvezati, da bodo delali za njo. Trocki se je bil moral začeti boriti, da bi okrog sebe zbral organizirano opozicijo v stranki.

Buharin je govoril skoraj eno uro. Nato je prišel Trocki na vrsto. Rojen egoist, kakršen je bil, z ognjeno dramatičnostjo in navado, da je v petih minutah zajel in priklenil vso množico, je bil Trocki živo nasprotje logičnega in modrega Stalina. (Nadaljevanje na strani 6.)

JANHO:

Raztrgani venec

»Za duše v vicah, oče naš...« Čudno trdo seka danes očetov glas pri molitvi. Celo guce na čelu so se mu poglobile, kot da se mu je skrbel še globlje zarežala v srce.

»Daj nam danes...« mu odgovarjajo; mati, ki sključena ob njem kleči, sinovi, ki si z žuljavimi rokami podpirajo glave, hčere, druga ob drugi po starosti in velikosti.

»Bog in sveti božji križ!« obesi oče rožni venec na steno in proti navadi obsedi.

Najmlajša na oglu mize se nehote strese. »Zdaj pride,« jo mrzlo spreletava. Oče so nekje zvedeli, zato so tako natreskani prišli iz cerkve po blagoslovu. In nje še pogledali niso.

Tudi Jaka, najstarejši, ki je navadno po molitvi odšel pred hišo in tam na klopi pokadil cigareto, obsedi. Dozo potisne stran, ko da se mu je tobak za vselej prigrabil. Neža, ki je na vrsti, da bi pomila, se še zmenji ne. Le najmlajšo, Minko, gleda, češ, le daj ti za pokoro. Le Tone, najmlajši brat, dvajsetleten, si vzame knjigo s police in jo razrezava, da jo bo bral. Nova je, šele ta teden jo je dobil. Šumenje papirja mučno moti molk.

Težko spusti oče roke, s katerimi si je do sedaj podpiral glavo, na mizo, da koščeni prsti kar zapokajo in trdo udarijo ob javorjev les. Naravnost pogleda Minko, najmlajšo.

»Je res, kar mi je Dobravec danes pravil?«

Vse tiho. Le polglasno ihtenje tam s konca mize odgovarja. Pa očetu to ni dovolj. Rad bi jasne besede; ne, rad bi, da bi hči zakričala, zbežala; rad bi, da bi rekla: »Ne, to ni res!«; rad bi... Saj sam ne ve, kaj bi rad. Pogled mu uide od hčere tja k ognjišču, kjer sedaj mati sedi s sklonjeno glavo. Sivi lasje ji silijo izpod rute, ki jo kot krona skrbi obkrožajo. Roke je sklenila v naročje, kot da bi še naprej, še gorečnejše hotela moliti. Vsa tako sključena se zasmili očetu. Deset otrok je rodila, jih z lastno krvjo pojila in prav vse do vrha zredila, sedaj pa gre najmlajša, najljubša obema in tudi najlepša — da bi ne bila: bolesten smehljač preleti očetov obraz, ko se spomni lastnega ponosa — in jima napravi tako sramoto. Še huje zaboli očeta in trje vpraša:

»No, ali bo kaj? Ne misliš govoriti?«

»Seveda, premočena je za nas, če se pa h gospodi ženi,« vseka Neža in brskavo lovi žlice po pominku. Končno se je le spravila pomivat, vesela, da je oče tako trd z Minko.

»Ata, saj veste,« dahne Minka komaj slišno med ihtenjem.

»Vemo, seveda vemo. Ti pa nisi vedela, kaj se za Lužnikovo spodobi in še sedaj ne veš, kaj bi morala storiti,« bruhne iz Jaka, najstarejšega. Nevesto si je izbral, pa še ne ve, ga li bo maral. Bogata in lepa je. Zdaj gotovo ne bo hotela sem, posebno če Minka ostane. Zato vse vre in vrta v njem: ta sramota mora iz hiše.

»Le kaj neki?« se umikajo solze jezi. Da se oče jezi in je mati žalostna, je prav; da bi se pa brat tako ujedal, ne mara pustiti. Saj sam nič boljši ni. Kako pa je letal za Vrt čnikovo, dokler ga ni s pomivaliko.

»Od doma pojdi. Dovolj nam je že tvoje sramote!«

»In čim prej, tem bolje. Še na nas s prstom kažejo,« dodaja Tone. Minka klone z glavo. Kolikokrat je že mislila, kako hudo bo, ko se bo zvedel njen greh. Celo sama si je že slikala, kako bo morala od doma.

A da jo bodo bratje z doma podili, ji sestre čez prag kazale, si niti v najhujši žalosti, v največji bolečini ni mislila. Po svetu? Iz Lužnikove hiše, kjer ji je prijetno potekala mladost, kjer je ona vse ljubila, od ljudi in živine pa prav do poslednjega kotička v hiši in tja preko polj do zadnjega drevesa v lesu: vse jo je držalo s tisočeriimi vezmi: »Ne hodi, naša si!« In ljudje jo zdaj obsojajo, ker še ni šla, ker še ni našla poguma, da bi raztrgala te vezi, ki jo vežejo na ta kraj. In če je preje mislila na to, da bo šla od doma, je bilo vse le zato, da si je v težkih skrbeh hladila bolečino in si lajšala srce, ki ga je greh težil in si mirila vest s to namišljeno pokoro. Zdaj naj bi vse to postalo resničnost. Moj Bog! Solze ji kar same teko po licih in kapajo na roke, na mizo...

Mati pa molči. Da bi vsaj ona spregovorila! Mar jo tudi ona obsoja, jo li tudi ona podi od sebe? Saj je njej storila največjo krivico, največjo sramoto.

Tudi oče molči. Trda obsodba otrok, ki govori iz besedi, gleda iz oči in se izraža v kretnjah in obnašanju, ga boli. Čemu le sodijo; samo on in mati imata pravico, soditi svojega otroka in mati. In zraven imajo pa še prav, še oporekati jim ne more. Da bi le mati kaj rekla!

Da bi le mati kaj rekla! Isto blodi tudi Minki po glavi. Naj jo drugi obsojajo, kakor hočejo; boli jo najbolj, ker mati molči. Mar se ji ne zdi vredno da bi še ogo-

varjala zavrženo hčer,? Moj Bog, če je to res, potem pa mora iti, mora vse zapustiti; materinega molka ne prenese. Skriva pogleda skozi solze k materi. Zasmili se ji v srce, ko jo vidi sključeno, zgarano ob ognjišču, z rokami, sklenjenimi v naročju. S krvjo jih je pojila, svojih deset otrok, da so čvrsti, lepi, zdravi, sama pa kot osušeno drevo. Koliko krivico ji je vendar storila! Val rdečice je zalil blede lice, še večji potok solza ji je privrel iz zatekljih oči.

Očetu ta pogled ni ostal skrit. Vse je bral v njem: kesanje in usmiljenje in tiho prošnjo za odpustanje. Kako dobro to dé: ni še do dna pokvarjena, mamó ima še rada, mu gre skozi glavo; tako nova in lepa je ta misel, da jo mora še enkrat ponoviti: mamó ima še rada.

Ko da se je znebil skrivne teže, se vzravna in že s toplejšim pogledom lovi hčerki ne solze.

»Vsaj odgovorila bi kaj!« se zadira starejši brat. »Smo taka gospoda?«

»Kaj bi se zadiral? Saj nismo v oštariji!« miri Tone. Zaprl je knjigo. Z branjem danes ne bo nič. Smili se mu sestra in jezi ga brat. Kaj bi se v vsako reč vtikal? Pred svojim pragom naj pometa!

»Kdo je pa tebe kaj vprašal? Kar naprej beri, modrijan!« vlije Neža pomije ihtavo v škaf.

»Še tebe bom baral, kdaj naj govorim. Bi rad vedel zakaj.« Jezno se zasučje na stolu, da zaškriplje staro naslonjalo. »Ti rajši sama kroti svoj dolgi jezik!«

»Naj ga drugi kroté! Radi mojega jezika ni še nihče prišel v sramoto. Radi drugih pa že.«

»Tebi se sramote ni treba bati, jo boš že oprala z jezikom. Dolg je dovolj,« se posmehuje najmlajši brat. Nehote stegne roko po bratovi dozi. Saj ne kadi, le kadar je prav vesel ali pa jezen, si eno privošči.

»Otroci, mir!« Že dolgo ni oče kaj takega ukazal. Pa ne more drugače. Rsd bi čimprej dokončal ta težki družinski prepir, ki ga je proti svoji volji sam moral začeti.

»Kaj pa on?« vpraša. Saj ga pozna, a ga

LOJZE NOVAK:

Pesem dveh src...

Prijatelj! — Spomenik sem Ti sezidal iz be sed,
Na njem pa bral se bo napis blesteč, kot drag spomin
na čase zlate, ko Ti je cvetel še rožmarin
in pa kako odpadel mu je zadnji list in cvet...

Sama nista vedela, kako se je zgodilo. Kar nenadoma je prišlo. Ko sta najmanj pričakovala, so se sanje, ki sta jih sanjala vsak za sebe, skrite sanje, zaprte ločeno vsake v svoj svet, uresničile. Skrivnost, sladka skrivnost, spočeta v srcih dveh mladih ljudi, se je razkrila med njima, kakor skrivnostna pesem srca, ki je ne moreš dojeti z ušesom. Samo srce čuti to pesem, samo srce jo razume in doume njeno skrivnostno lepoto. In zato tudi ne moreš najti besede, s katero bi povedal, s katero bi zapel, s katero bi zapel tako, da bi človeško uho doumelo vsebino te čudovite pesmi, porojene iz hrepenčega srca, ki išče poti k drugemu srcu...

Ko sta se najmanj nadejala, sta si stala nasproti.

»Klemen, ti?«

»Stanislava, kdo bi te pričakoval?«

Molče sta stala in nista našla več besed. Nekajkrat so se ujele oči in spraševale: »Ali še ne razumeš?«

In razumela sta oba. Razumela sta in doumela sta v tistem trenutku, da je padla zavesa, ki ju je ločila, zavesa, ki je ločila skrivnost dveh src. Zakaj v obeh je bila zapisana tista skrivnost. V obeh je bila zapisana pesem dveh src, ki sta peli pesem, nedostopno ušesu, razumljivo samo srcu.

Komaj je zaslutila duša, komaj začutilo srce in beseda, ki je bila zapisana v obeh, je bila izgovorjena: »Ljubim...«

»Stanislava! — Ali me res ljubiš...«

Njegov glas je bil trepetajoč kakor glas strune, ki je zvenela pod zadnjim dotikom loka.

»Klemen — ljubim te...«

Komaj so se ji premaknile ustnice. Uho ni slišalo besed, a razumelo jih je srce. Nobene besede nista več spregovorila, kajti v tistem trenutku bi bila vsaka odveč... Samo dvoje src se je pogovarjalo med seboj z besedo, nedostopno človeškemu ušesu, komaj razumljivo srcu...

Dva svetova, vsak s svojo bolečino, veselijem in skrivnostjo, sta se združila v en

imenovati noče, ker mu je tako sramoto storil.

»Ko pride v jeseni od vojakov, bo za Božič prišel s stricem.«

»Saj res, očeta nima več,« se spomni oče; ni bil slab, rajnki Podbregar, Bog mu daj dobro.

»Zakaj pa prej ne pride? Kar nič se mu ne mudi. Tebi najbrže bolj,« se posmehuje Neža.

»Kdo se bi pa lovil za tako objokano žensko? Saj vidiš, kako se dere!« hoče Jaka s šalo povrniti. Zdaj mu je prav, samo da se to uredi. Zdaj si tudi on zvije cigareto in gre v lopo. Neža bi pa še rada prisekavala.

»Otroci, mir!« ponovi mati nehote za očetom.

Mati je spregovorila. Ko sončni žarek pada mednje njena beseda, brez očitka, a odločno, da še oče zapre usta. Naj ona govori...

»Minka!« Kako lepo zveni. Nihče je nocoj še ni tako imenoval s tem njenim imenom, ko da si ga je za vselej omadeževala in zgubila; za nje je le »ona«. Mati ne tako!

»Minka! Ali si že opravila z Bogom?« Minka samo prikima. Saj ne more govoriti. »Kjer je Bog sodil in rekel: »Pojd! in ne greši več!« tam ne sodimo mi. Vem, ni prav, kar si naredila; greh pred Bogom je in sramota za našo hišo. Toda, ker si našla pogum in pred Bogom greh in sramoto oprala, te mi ne bomo več sodili.«

Res težko je bilo preje materi in dolge noči, odkar je zvedela za hčerkinu sramoto, se ji je borilo srce z ljubeznijo in jezo. Tudi trda sodba otrok jo je bolela, zato je njen pogled spet ljubezni poln, njena beseda ljubezniva, dasi žalostna. — Trudna vstane in odide v hišo.

Pa prišlo je drugače. Minkin fant je padel na bojišču, ne da bi še videl dom. Minka je umrla leto pozneje. Pravili so, da od žalosti. In letos so pokopali Hanzeja, njegova sina. Oprana je bila sramota hiše in greh je bil izbrisan.

Razvaline

Na strmi pečini razpada zidovje, kjer grad se ponosen je dvigal nekoč. Oholih veljakov razkošno domovje, kje danes je tvoje bogastvo in moč?

Pred davnimi leti — mogočna trdnjava, tlačan jo tedaj je postavil na grič. Kam daleč je segala njena veljava — nad ljudstvom v verigah pa švigal je bič.

Še danes režijo iz grobelj votline, kjer v ječah tedaj je umiral trpin, in pričajo glasno: »Vse mine, vse mine!« Le narod ohranil je nanje spomin.

O kdaj so že mrtvi mogočni graščaki, ostal pa je narod, ki bil jim je rob! — Izginjajo tudi današnji veljaki, izgubljajo slavo in legajo v grob.

Limbarski

France:

Dva poljuba

Na literarnem večeru, kjer so pisatelji brali iz lastnih del, je znani pisatelj, primoran s ploskanjem poslušalcev, prebral še naslednjo zgodbo:

»Nekoč sem bil — od tega je že zelo dolgo — šestnajstleten, plašljiv dijak. Na stojišču ljudskega gledališča je stala nekega večera ljubka, majhna deklica poleg mene.

Po predstavi sva šla skupaj iz gledališča. Vprašal sem jo, kaj želi postati.

»Igralka.«

»Torej tudi umetnost,« sem dejal.

»Kako to?« —

Odkril sem ji svojo željo, da bi bil rad pisatelj.

»Sijajno! In jaz bom v vaših delih nastopala!... Oh, moj tramvaj je že tu. Na svidenje!«

Podal sem ji roko v slovo. Ona pa je stopila na prste in me, ne oziraje se na ljudi, ki so stali okrog naju, poljubila na usta ter zašepetala: »Irma mi je ime,« in že je bila v vozu.

Tekel sem za tramvajem, bil sem zbežan in srečen obenem. A padlo mi je v glavo: Kako jo bom mogel spet najti, ko pa ne vem drugega kot to, kako ji je ime?

Vendar sem jo naslednjega dne spet iskal. Povsod. Naravno da predvsem pred gledališčem. Iskal sem jo tedne, mesece dolgo...

Postal sem starejši. Hrepenenje po njej se je sčasoma poleglo. Popolnoma utihnilo pa ni nikoli.

In včasih me je ob kakem srečanju nekaj veselega spreletelo. Toda ne: to ni bila ona. Nje nisem srečal nikoli.

Utihnil je. Poslušalci so sprejeli z navdušenim ploskanjem zgodbo, ki prav za prav ni bila končana, kajti:

V umetnikovi sobi je k pisatelju stopila žena — še vedno lepa — in mu s smehljačem na licu podala roko. Vprašujoče jo je gledal.

»Jaz sem namreč Irma. Gospa Irma...«

»Ne!«

»Da — in tu je moja hčerka.«

Petnajstletna, vitka, plavalasa deklica je stala pred njim: to je bila ona, njegova Irma.

»Vendar smem?« je vprašal, se sklonil k deklici in jo poljubil na čelo.

Nejevoljno je zmajala z glavo.

»Ne, na usta. Vi smete, ker ste umetnik!«

In poljubil jo je na usta.

L. Turšič:

Sodi me...

Gospod, Ti razjasnil si mojo mladost, pokazal z ljubeznijo varna ji pota; razpodil si megle in sonca ji dal, vzplamtela resnica, zbežala je zmeta.

Zdaj vsak dan v kesanju približam se Ti, slabosti in grehov vsakdanjih zaveden... Vsevidni, Ti sam poznavalec si src in veš, da sem Tvojih sladkosti nevreden.

Kako koprnim, da bi Tvoj bil, ves Tvoj, pa tisoč okov me na zemljo še veže: duh sili v višavo, slabotno telo tišči ga nazaj, da Te ne doseže...

Za naše gospodarje

Nove plače poljedelskega in gozdarskega osebja

Osrednja zveza koroških poljedelskih in gozdarskih delodajalcev in Avstrijsko delavsko združenje — odsek za poljedelske in gozdarske delavce sta se zedinila glede novih mezd oziroma plač poljedelskih delavcev na ozemlju Koroške. Nova ureditev je nastala v zvezi s povišanjem cen poljskih pridelkov.

Določbe plačilnih in delovnih pogojev, veljavne od 1. februarja 1947 za vse poljedelske obrate na Koroškem, so deloma izpremenjene, kot sledi:

I.

Namesto plačilne (mezдне) tabele, veljavne od 25. novembra 1947, stopa nova, izpremenjena v veljavo in sicer s 1. avgustom 1948.

II.

Vse poljedelsko delavsko osebje od izpolnjenega 16. leta starosti dobi iz lastnih pridelkov poljedelskega obrata dnevno pol litra sadjevca (mošta) ali za denarno protivrednost posnetega (Mager-) oziroma topljenega mleka (Buttermilch). V kolikor ni sadjevca ali posnetega oziroma topljenega mleka na razpolago, je treba plačati uslužbeni osebi 1 liter pripadajočega sadjevca po 80 gr, 1 liter mleka (posnetega ali topljenega) pa po 50 gr. Mesečna denarna protivrednost znaša v obeh slučajih 12 š.

III.

Doklade v denarju (Barzulagen), našteje v §§ 5, 6 in 7 mezdne uredbe za Koroško, so izpremenjene, kot sledi:

K § 5, odstavek 5: Premija (nagrada) za konjskega hlapca (konjarja) znaša 20 š pri konjih, 10 š pri 1 konju, 7 š za volovske hlapce (volarje).

K § 6: Hranarina (Kostgeld) znaša 4 š. Dodatek za prenočnino, večerjo in zajtrk je 5.50 š.

K § 7, odst. 3: Za vsak komad živine, kateri presega podlago za obračunavanje, je treba računati odškodnino sledeče: za vsako molzno kravo po 11 š, za vsakega vola in mlado živino po 4 š.

IV.

Odtegljaji (Abzugsgebühren), določeni v § 3, odst. IV, točka 6 mezdne uredbe za Koroško, za svoje delavce, kateri ne delajo na dotičnem posestvu oziroma so delanezmožni, a dobivajo od delodajalca (posesnika) hrano in stanovanje, so na novo ugotovljeni, kot sledi:

Za prvo tako v poštev prihajajočo osebo znaša 20 š, za vsako naslednjo osebo pa 10 š.

Opomba: Soglasno je bilo sklenjeno, da se zviša v § 3, odst. 3 mezdne uredbe za Koroško predvideni odtegljaj za število delovnih dni, določenih v tem paragrafu, katerih višine delavec ni dosegel po lastni krivdi in za katere je bil določen odtegljaj 2 š za vsak dan, od 1. avg. 1948 na 3 š dnevno.

Istočasno je bila na novo določena ureditev glede obsega in množine deputatov (t. j. surove hrane oziroma živil), v kolikor se delavstvo samo hrani.

*

Dne 16. septembra 1948 pa sta gospodarska komisija vseh treh zbornic in Avstrijsko delavsko združenje sklenila nove splošnoobvezno veljavne mezde in to od 1. oktobra 1948. Za Koroško so stopila sledeča zvišanja v veljavo:

I. MEZDE POLJEDELSKIH DELAVCEV

A) Dne 1. avgusta t. l. določene mezde so zvišane mesečno za:

a) 12 š hranilcem družin.

b) 10 š samskim moškim ali ženskam, starijim preko 18 let.

c) 8 š vsem ostalim.

B) Dodatki in doklade (Zuschläge und Zulagen), ki so izraženi na podlagi odstotkov zneskov, kateri so navedeni v odstavku A), se morajo zaračunavati — brez spremembe odstotnega stava ali višine (Prozentsatz) — od zvišanih zneskov.

Stalne doklade (čistilna premija konjarjev) ostanejo neizpremenjene.

Hranarina (§ 6 mezdne uredbe za Koroško) je povišana enotno za 40 gr.

C) Doklada za prehrano.

a) To doklado v znesku 34 š mesečno oziroma 7.85 š tedensko prejema osebje, ki razen plače v gotovini ne prejema niti hrane niti živilskih deputatov.

Ta doklada za prehrano pripada samo enkrat, četudi je žena istočasno zaposlena pri istem delodajalcu.

b) Onim delavcem, ki prejema živilske deputate v celoti, omenjena doklada ne pripada. Zaposlena oseba, ki je istočasno hranilec družine in ki prejema deputat oziroma hrano samo za sebe, dobi polovično doklado za prehrano (17 š). Če pa prejema samo delni deputat oziroma delno hrano, ji pripada odgovarjajoči del predmetne doklade.

c) Doklada za prehrano pripada samo enkrat v dobi, za katero je določena. Zatorej ni všteta v nagradah, nočnih dokladah, nedeljskem in prazničnem plačilu, nadržah in temu podobno. Delavci, katerih tedenski delovni čas redoma ne presega 30 ur, so upravičeni do prehranjevalne doklade 20 gr za vsako uro. Dnevno zaposlenim osebam (dninarjem) pripada ta doklada v znesku 1.30 šil. za vsak dan.

d) Prehranjevalna doklada pripada delavcu za čas, dokler obstaja službeno razmerje. Pravica na to doklado za dobo službenega razmerja odpade, če po lastni krivdi uslužbenca ne obstaja zahteva po povračilu. Ta doklada odpade tudi za dobo, ko je delavec upravičen radi boleznij prejemati hranarino od Bolniške blagajne. V kolikor bi ta denar pripadal delodajalcu, je delavec upravičen prejeti le odgovarjajoči del prehranjevalne doklade.

e) Pri nastopu ali izstopu iz dela tekom meseca ali tedna je delavec upravičen prejeti odgovarjajoči del predmetne doklade.

II. GOZDNI DELAVCI

A) Sedanje mezde v gotovini morajo biti zvišane za 6%.

B) Vsem delavcem, ki nimajo popolne prehrane pri delodajalcu, pripada stalna mesečna prehranjevalna doklada 34 šil., če so delali najmanj 30 ur tedensko. Ako pa

je bila tedenska zaposlitev nižja kot 30 ur, jim pripada za vsak cel dan 1.30 šil., sicer pa za vsako delovno uro 20 gr.

C) Tudi pri gozdnih delavcih velja v isti obliki določba za poljedelske delavce, navedena zgoraj pod točko C) odst. d) in e); pri zadnji je še dodatek, da je treba pri gozdnih delavcih računati za vsak delovni dan 1.30 šil.

III. POLJEDELSKI IN GOZDARSKI NAMEŠČENCI

Četudi tozadevno še ni bil dosežen sporazum, priporoča komisija sledečo ureditev:

A) Sedanje plače v gotovini naj se zvišajo za 6%.

B) Onim nameščencem, ki razen plače v gotovini ne prejema niti hrane niti deputatov v živilih, naj se izplačuje mesečna doklada 34 šil. V ostalem veljajo smiselne določbe, navedene v I. odst. (poljedelski delavci).

IV. VELJAVNOST NOVIH DOLOČB

A) Prvikrat naj se zvišane mezde izplačajo v tednu od 3. do 9. okt. t. l., ako dobivajo delavci tedensko plačo; ako pa prejema plačo mesečno za nazaj, stopi po višek že s 1. sept. t. l. v veljavo.

Prehranjevalna doklada naj se izplača istočasno z izplačilom povišane plače.

B) Pri obračunavanju pogodbenega dela (t. j. akordnega dela) naj se določi 1. sept. t. l. za mejni dan: delo, izvršeno pred tem dnem naj se obračuna po starih postavkah, ono pa, ki je izvršeno po tem dnevu, pa po novih postavkah.

V. USLUŽBENSKI DAVEK IN BOLNISKI PRISPEVKI

Prehranjevalna doklada ni zavezana niti obdavčitvi niti določbam socialnega zavarovanja in mora tedaj biti izplačana brez odbitkov. Seveda pa mora Koroška bolniška blagajna za poljedelske delavce izvršiti povišanje zavarovalne tarife radi dvakratnega zvišanja plač (1. avg. in 1. okt. t. l.). Izrecno pa uredba opozarja, da velja ta nova uvrstitev v izpremenjene zavarovalne razrede samo za one poljedelske obrate, ki prispevajo za bolniško blagajno ne predpisujejo sami. Ona veleposestva (Gutshöfe), ki te prispevke sama predpisujejo po dejanskem delovnem zaslužku, odtegnejo te prispevke do polovice pri izplačilu mezd.

KURJI GNOJ

Mnogo ljudi je mnenja, da sta vrt in reja perutnine popolnoma različni panogi gospodarstva.

Perutnina nam daje dan za dnem gnoj, ki naj bi ga vse leto kar najbolje izkoristili. Vsakemu je znano, da moremo kurji gnoj uporabljati za jesensko in zimsko zelenjavno.

Kurji gnoj polagamo lahko na kup komposta ali pa naravnost v gredice. Zato se mi zdi pametno, če spregovorimo nekaj besed glede postopka pri sestavljanju komposta. Če polagamo gnoj skupaj z vrtnimi odpadki v kupu komposta, se pričnejo tvoriti zaradi razpadanja plini, predvsem ogljikov dioksid, ki ni hrana v zemlji rastočim rastlinam. V teku procesa razpadanja se na ta način izgubi skoro tretjina vložene gnojila. Toda ta izguba je v raznih ozirov le manjšega pomena, ker pri tem ne gre v izgubo hrana rastlin. Vzemimo slučaj, da smo dali v kup komposta preveč kurjega gnoja. V tem slučaju nam gre v nič amonijak in ogljikov dioksid, kar pa pomeni veliko resnejšo izgubo, ker je amonijak zelo važno hranilno sredstvo v zemlji. Iz tega sledi, da je kup komposta pravo mesto za odlaganje vrtnih odpadkov, dokler je teh dovolj, da jih mešamo lahko brez škode s kurjim gnojem in ga ohranimo v dobri kakovosti, dokler ga ne potrebujemo za gnojenje vrta. Ta način pripravljanja gnoja je posebno pripraven v jeseni, ko leži na vrtu dovolj odpadkov in listja.

Če pa vdelamo kurji gnoj naravnost v zemljo, se prične gnoj razkrajati in se deliti v amonijak, ki se zopet spreminja v dušik. Ta dušik se v zemlji v vodo razredči (posebno v letni dobi, ko rastline prav malo rastejo in malo vode izhlapeva). Ob času dežja spere voda dušik v globino zemlje in je često tako razredčen, da nima nobenega vpliva več. Dušik voda lažje izpere iz peščenih tal kakor iz ilovice in iz te lažje kot iz gline. Če potisne voda dušik malo globlje v zemljo, ni to tako velika škoda, ker ga korenine še vedno lahko dosežejo, čim globlje pa ga voda potisne, tem težje je koreninam črpati ga iz zemlje, kajti izgleda, da korenine dosežejo dušik v globljih plasteh v času daljše suše.

Kakšne praktične posledice ima ves ta razvoj za vrt?

Odgovor je sledeč: Če pride kurji gnoj v zemljo spomladi, se bo razkrojil in oddal dušik. Ob tem času naj bo seveda rastoča zelenjava že v zemlji, da hitro lahko porabi nitrate, kakor nastajajo. Na ta način bodo rastline popolnoma porabile hranilo, ki je v gnoju. Če pa pride gnoj v zemljo jeseni, ni istočasno v zemlji nobenih rastlin, ki bi ga lahko v rasti izrabile. Dušik ostane v zemlji in če v naslednjih mesecih v tej zemlji ni nobenih rastlin, se bo dušik razlezel globlje v zemljo. Zato vdelajmo kurji gnoj v jeseni v kup komposta.

Težko je pravilno svetovati, kdaj naj vložimo v zemljo kurji gnoj. Čim bolj peščena so tla in čim vlažnejša je zima, tem dalje odlašajmo z vlaganjem kurjega gnoja v zemljo. Čim težja je zemlja in čim bolj suha je zima, tem zgodneje moremo pričeti.

Predlagal bi, da daste kurji gnoj v jeseni ali v zgodnji zimi na kup komposta, uporabljajte ga v pozni zimi ali pa tudi v zgodnji pomladi za gnojenje sadnih dreves, toda zmerno, kajti vsa drevesa ga lahko ne prenesejo večjo količino, in uporabljajte ga v zgodnji pomladi do poletja za gnojenje svoje krompirjeve njive in na svojih vrtovih za sočivje.

GOSPODARSKE VESTI

UGODNI GOSPODARSKI IZGLEDI V ZDRUŽENIH DRŽAVAH ZA PRIHODNIH ŠEST LET

Po neuradnem poročilo, ki ga je izdelalo poljedelsko ministrstvo za državno podporno službo poljedelcem, so za prihodnjih šest let zadovoljivi gospodarski izgledi v Združenih državah. Če bi tudi prišlo do lahke gospodarske krize, bi po mnenju strokovnjaka postala življenska raven gotovo mnogo višja, kot je bila pred vojno od 1935 do 1939.

Poročilo temelji na tem, da bodo ostale relativno mirne prilike, in navaja, da je gotovo dejstvo polna zaposlitev delovne sile za vso dobo od danes do 1955, pri čemur upošteva tudi porast prebivalstva. Pod

Kmet in izobrazba

Toliko se je že pisalo in razpravljalo o tej zadevi, da jo človek kar nerad pogreva. Pa je potrebno! Nedavno se je namreč pripetil dogodek, ki mora pognati kri v glavo vsakemu zavednemu kmetu in tudi vsakemu prijatelju često še preveč preziranega kmetiškega stanu.

V upravi nekega kmetškega strokovnega lista se je namreč oglašil zastavnik možakar, stara kmečka grča, plačal tri številke lista, ki jih je prejel in pripomnil, da mu lista ni treba več pošiljati. Pa zakaj? Ker imajo mladi naročen dnevnik, ki jim itak pove, kaj je novega po svetu in kako se suče politika, drugo pa ni potrebno. V ostalem pa je sploh bolje, da kmet čim manj čita, ker postane sicer preveč učen in mu ni več za kmečko delo, kajti čim bolj neumen je, tem boljši je za kmeta.

Tako torej! Naš kmet se boji, da ne bi postal preveč učen. Kaj ni potem sam kriv, da je njegov stan še vedno preziran in da niti v svojih lastnih zadevah ne odloča nikoli in nikjer sam? Bodimo odkriti in kar priznajmo, da možakar iz navedenega primera ni bela vrana, temveč ima žal le še preveč somišljenikov med našimi gospodarji. Sicer imamo že tudi precej častnih izjem. Kaj ne čujemo često iz pogovorov kmetov-gospodarjev, da je za kmečkega posla najboljši tisti, ki mu nekoliko »manjka«? In če se govori o nasledstvu, da bo Janez študiral, Tone bo šel za orožnika, Hanzej bo šel v tovarno ali služiti v mesto. Franc pa, ki je nekoliko slabe pameti, pa bo ostal doma za gospodarja? Morda bo kdo ugovarjal, da ni tako hudo, kakor pravim. Seveda, vedno ni tako, hvala Bogu, pač pa često.

In pri takih naziranjih ni čudno, da je kmečko delo še vedno prezirano in da naše kmetijstvo ne napreduje bolje. — Toda »Slovenec«, tvoja zemlja je zdrava,« pravi Vodnik, »za pridnega lega nje prava.« Da, ni slaba naša zemlja, čeprav se v marsikaterem primeru ne da meriti z drugimi bogatejšimi. In priden je naš kmet, to se mora priznati. Pač pa mu manjka izobrazbe, zlasti strokovne izobrazbe. »Za uk si prebrisane glave,« trdi Vodnik in ima zopet prav. Prebrisan je namreč naš kmet dovolj in ne bi mu bilo težko doseči ter celo prekositi svojih sosedov, ki imajo boljše pogoje. Toda nagona, čuta potrebe po izobrazbi mu manjka in to je njegova rana, ki je kriva, da je gospodarsko šibak in premalo pomeni.

Zadnji čas je, da v tem oziru krenemo na pravo pot. Zato pa se ne smemo bati izobrazbe, kajti šele dobro izobražen kmet bo res pravi stebel narod in države.

Zato pa sezimo po knjigah, da se izobrazimo, kajti le na ta način bomo našli pot v boljšo bodočnost. Le kmet, ki hrepeni po izobrazbi, bo postal pravi mojster v svojem poklicu in bo znal z manjšimi stroški doseči boljše pridelke, katere bo potem tudi lahko bolje vnovčil. Dandanes, ko skuša vsak stan nadmodriti drugega, se našemu kmetu pač ni treba bati, da bi postal preveč učen. Ne omejenost namreč, ampak stanovski ponos in zavest koristiti svojemu narodu mora vezati kmeta in kmečkega delavca na rodno grudo.

Sedanja težavni gospodarski položaj občutijo zlasti kmetje, ki morajo oddajati svoje pridelke v izgubo. Zato pa je zlasti sedaj čas, da se pričnejo izobraževati in pomagajo z izobrazbo sebi in onim, ki jim jo hočejo nuditi ter pri tem računajo na razumevanje. Boljša izobrazba našega kmeta, kateri bo sledilo tudi več zadržanega smisla, bo rešila naš kmečki stan ter mu pripomogla do večjega ugleda in napredka. Seveda, kdor pa noče, temu je težje pomagati, kakor pa onemu, ki ne more.

takimi pogoji bi skupna moč prebivalstva ostala nespremenjena, ob znižanju cen pa bi lahko še za 10% narasla.

PREDLOGI ZA POVEČANJE PROIZVODNJE KREMENCA V SREDNJI IN VZHODNI EVROPI

Odbor strokovnjakov gospodarske komisije za Evropo je objavil predloge za izkoriščanje kremenčevih ležišč v srednji in vzhodni Evropi, ki so še nenačete. V zamejno za to rudo bi države zahodne Evrope dobavljale potrebne opreme za rudnike.

Kremenc se rabi pri gradbi plavžev in drugih industrijskih naprav, zlasti pri steklu in cementu ter je povpraševanje po njem v zadnjem času zelo naraslo,

Sodišče — demokratična ustanova

Razgovor s Sewell Stockesom, gledališkim kritikom, dramaturgom in radijskim komentatorjem

Rekel bi, da v Veliki Britaniji večji del ljudi združuje pojem »police court« (policijsko sodišče, nekako naše okrajno sodišče), z zločini in z zločinci, ki so zakrivali kako hudodelstvo. To ni nič čudnega. Dejansko bo vsak, ki so ga zasačili pri kršitvi zakona, verjetno končal na kakem od teh »police-courts«. Tu pride pred sodnika, ki naj odloči o tem, če osumljeni odgovarja za zločin, katerega ga obtožujejo. V tem pogledu ni v tem ničesar izrednega. V vseh velikih mestih po vsem svetu je vsakdanja stvar, da sodijo navadne zločince več ali manj na enak način. V Londonu, kot v vseh drugih delih Velike Britanije, se izvaja ta postopek že mnogo in mnogo let. V Londonu pa se je pred štiri leti dogodilo nekaj izrednega, kar je v določeni meri spremenilo naše prejšnje mišljenje o naših sodiščih in kar je povzročilo, da gledamo sedaj na nje nekako drugače.

Zgodilo pa se je sledeče: izšel je odlok, ki prepoveduje nadaljnjo uporabo besede »police-court« in ki odreja, da se imenuje v bodoče ta sodni organ »magistrates' court« (sodni dvor). Izprva naravno tej spremembi nismo pripisovali večje važnosti. Izgledalo je celo, da je ta stvar odveč. Vendar smo jo sprejeli, čez malo časa pa tudi že spoznali koristnost te spremembe: koristnost v socialnem pogledu. Že pred daljšim časom je delovanje »police court« v Londonu in po vsej Veliki Britaniji zadobilo nov značaj. Gotovo so se ta sodišča bavila še vedno predvsem s kazenskimi razpravami; razen tega pa so sodišča postopoma prevzemala tudi drugi zadeve, ki nimajo ničesar skupnega z zločini; te zadeve se tičejo zasebnega in rodbinskega življenja državljanov.

Moram predpostaviti, da predpisuje naš zakon pomoč državljanu, ki se znajde v težkočah. Kdor potrebuje pomoči ali nasveta, se lahko vedno obrne na sodnika, ki ga vedno rad dobrohotno posluša. Če pa hočeš videti sodnika, je naravnost potrebno iti na sodišče. In v tem je bila včasih težava. Kakor nujno je tudi bilo včasih potrebno dobiti navodilo ali nasvet, so se nekateri obotavljali iti k sodniku, ker se je bilo potrebno obrniti na »police court«. Beseda »policijski« jih je plašila, ker so mislili, da se morajo razgovarjati v vzdušju zaporov, obsodb, kaznilnice. Če se pa dotični niso odločili iti na »police-court«, niso imeli ničesar proti temu, da obiščejo sodnika in se z njim prijateljsko razgovorijo. In ravno zaradi tega, da gredo ljudem v tem pogledu na roko, je prišlo do spremembe, katero sem omenil. In zdaj, ko veste, zakaj se »sodni dvori« tako imenujejo, vas hočem popeljati na tak sodni dvor.

Rano jutro je najboljši čas za tak obisk, ker je na sodišču še malo ljudi, mož in žen, ki čakajo, da pridejo na vrsto; vsi hočejo predložiti svoj problem sodniku v upanju,

da ga on lahko reši ali pa ga jim vsaj pomaga rešiti. Mislim, da bo tujec, ki je bil navzoč pri takem posvetovanju, prišel do prepričanja, da je naloga sodnika (ne glede na njegove funkcije pri kazenskem sodstvu) nastopiti kot oče velike rodbine otrok, ki se znajdejo v težavah: otrok, katerih starost sega od 18 do 80 let. In ravno taki očetje so v resnici londonski sodniki. So možje s širokim obzorjem, ki podajajo svoje obširno znanje z očetovsko skrbnostjo onemu malemu krogu občinstva, ki se znajde v težavah.

In zdaj si ogledimo vprašanja, s katerimi se mora sodnik baviti vsako jutro, in pogledimo tudi, na kak način se z njimi bavi. Skoraj gotovo bo tu nekaj žen, ki se hočejo rešiti moža in ki zahtevajo, da se jim dovoli ločitev. Ko jih sodnik vpraša, kaj so slabega napravili njihovi možje, one hitro pripovedujejo svojo zgodbo. Izjavljajo, da so njihovi možje prepirljivi ali ljubosumni ali jim ne dajo dovolj denarja za gospodinjstvo ali jih pa nočejo spremljati enkrat na teden v kinematograf. Sodnik, ki je take stvari že neštokrat slišal, običajno odgovori, da hoče slišati še drugo plat zvona in določi dan, ko mora priti mož. Ko pride mož, izjavlja, da je njegova žena prepirljiva ali ljubosumna ali da razmetuje denar, ki ji ga on daje za gospodinjstvo ali pa da tako ljubi kino, da pozabi pripraviti obed. Sodnik zdaj lahko dovoli z odlokom zakonito ločitev. Ali on tega ne stori, ako se le lahko temu izogne. Sodnik raje pozove posebnega uradnika, da naj poskusi pregovoriti zakonski par, da umakneta svoj predlog, ker poč zakon ni vez, ki se jo lahko lahkomišljeno, brez globljega vzroka razruši. Ta uradnik se imenuje »probation officer« in ima svoj urad na sodišču. V tem uradu, mogoče pri čaši čaja, se loti temeljite razprave o vzrokih razdora med ženo in možem. Uspeh te razprave naravno ni vedno isti. Često pa je uspeh ugoden. V tem primeru se ta uradnik s svojima »klijentoma« vrne v razpravno dvorano, kjer zakonca sodniku izjavita, da sta se po razgovoru z nepristransko osebo odločila, da bosta nadaljevala odnosno spet pričela svoje zakonsko življenje. To je eden od primerov pomoči, ki jo lahko dobita dve potrebni osebi od prijateljskega sodnika na »magistrates court«.

Ako opazite med čakajočimi osebami mladeniča in dekleta izredno srečnih obrazov, ki pa sta istočasno nekaj v zadregi, ste lahko gotovi, da gre za par zaročencev, ki se hočeta poročiti takoj, ko dobita dovoljenje. V Angliji morajo dobiti mladoletni, moški ali ženske, dovoljenje za poroko od staršev obeh. Ako starši tega dovoljenja ne dajo, se edino lahko obrneta zaročenca na sodnika, katerega dovoljenje nadomesti dovoljenje staršev. Gotovo nočem trdit, da se hoče sodnik vmešavati med starše in otroke. Vse preje. Kadar do-

bi tako prošnjo, povabi vedno starše, da mu razložijo svoje ugovore. Ko je vse zaslišal, odloči sodnik o tem, če so ugovori utemeljeni in če so taki, da nameravani zakon ni priporočljiv. Posebno skrbno skuša sodnik ugotoviti značaj zaročencev, dajlje, koliko časa se poznata in s kakimi finančnimi sredstvi nameravata začeti zakonsko življenje. Sodnik pa ne bo upošteval ugovor matere dekleta, ki nima zaročenca za dovolj mikavnega za svojo hčerko, niti ugovora mladeničevega očeta, ki je mnenja, da dekleta socialno ni na višini njegovega sina. Ne upošteva tudi, in to do cela pravilno, ugovorov staršev, ki izvirajo očitno iz osebnih predsodkov. On se havi z bodočo eksistenco mladeniča in dekleta in ako misli, da so podani dobri izgledi za srečen zakon, izda z najboljšimi čestitkami zahtevano dovoljenje.

Poznam v precejšnji meri primere, o ka-

terih mora odločiti sodnik. Iz navedenih dveh primerov ne smete misliti, da se obračajo na sodnika le tisti, ki so v zakonskih težavah. Temu ni tako. Lahko bi ure in ure pripovedoval o raznih primerih iz razpravne dvorane. Hočem pa navesti le še en primer, ki potrjuje to, kar sem izjavil malo preje, da se namreč sodnik pretežno bavi s kazenskimi sodstvom, da pa kljub temu vedno rade volje daje koristne nasvete vsem državljanom. V tem primeru je šlo za staro gospo, ki je stanovala v nekem stanovanju in ki se je pritožila, da popoldne ne more spati zaradi ropota, ki ga dela njena soseda z gramofonom. Sodnik je poslal nameščenca k sosedi, da poskuša na prijateljski način poravnati spor. Tudi soseda je bila stara gospa, ki je izjavila, da je igrala na gramofon le zato, da je udušila ropot, ki ga je delala stara gospa št. 1 s svojim neutrudljivim igranjem na klavir. Ker noben zakon ne prepoveduje igranja na glasbene instrumente, ni mogel sodnik ukreniti ničesar, temveč kvečjemu prositi obe gospe, da naj bosta uvidnejši.

Pravijo, da jutro, ki ga prebijejo pri teh posvetovanjih, ni nič manj zabavno kot gledališka igra. In to bo resnica. Mislim, da ste tudi vi tega mnenja.

Nekaj o največji slovenski knjižnici

Osrednja slovenska študijska knjižnica je univerzitetna knjižnica v Ljubljani, ki ima danes skoraj pol milijona urejenih in okoli 200.000 neurejenih knjig.

Začetki naše današnje narodne in univerzitetne knjižnice segajo v leto 1774, ko je državna uprava prevzela biblioteko ukinjenega jezuitskega reda. Leta 1791 je postala knjižnica licejska, ker je postala knjižnica gimnazije, ki se je takrat imenovala licej. Kmalu nato je dobila pravico prejemati brezplačno vsak tisk, ki je izšel na Kranjskem. V dobi francoske okupacije je služila kot vseučilišna knjižnica, kasneje je bila spet licejska, dokler ni 1850. leta postala državna in dobila naziv »študijska«, po prvi svetovni vojni pa spet državna. Leta 1938. je postala vseučilišna.

Do okupacije se je knjižnica nahajala v tesnih, temnih in neprimernih prostorih gimnazije na Poljanah, 1941. leta pa se je preselila v novo zračno in prav zanjo pripravljeno poslopje v Vegovi ulici, ki so ga zgradili tik pred vojno po osnutkih ing. arh. Plečnika. Dasi je zgradba sama velika in prostorna, postaja v teh dneh za knjižnico že kar pretesna, ker je dotok novih knjig na dan povprečno tisoč knjig.

Sleherno knjigo, časopis, letak in podobno, ki se tiska na ozemlju republike Slovenije, morajo tiskarne takoj po iztisku z zakonsko odredbo poslati Narodni in univerzitetni knjižnici v 22 dolžnostnih izvodih. Dva izvoda pridrži knjižnica zase, okroglim študijskim knjižnicam v Mariboru, Celju in Novem mestu pošlje vsaki po en izvod, po dva pa vsem osrednjim knjižnicam jugoslovanskih ljudskih republik.

Knjiga, ki je na novo izšla, gre najprej v takozvano akcesijo (sprejemni oddelki), kjer dobi takoimenovani »numerus currens« — tekočo številko. Iz akcesije mora knjiga v oddelki »matični katalog«, kjer jo podrobno zabeležijo. Knjigo nato zabeležijo še v čitalniški stvarni in imenski katalog, ki odredi svoje mesto in šele takrat je lahko na razpolago ljudem. Periodiko (t. j. liste in revije, ki izhajajo enkrat ali dvakrat mesečno), zbirajo po posameznih številkah in, ko je letnik zaključen, jo vežejo ter katalogizirajo. Princip katalogizacije je danes enoten za vso državo in prav za prav enak katalogizaciji v vseh velikih evropskih knjižnicah.

Pa napravimo kratek sprehod po posameznih oddelkih. Gotovo najzanimivejši, pa tudi najdragocenejši je rokopisni oddelki, ki ga vodi prof. Gspan. Osnovno gradivo rokopisnega oddelka tvorijo knjižnice iz samostana Stične in Bistre, pravo osnovo rokopisnemu oddelku pa je postavil šele dr. Avgust Pirjevec (umrl je med okupacijo v internaciji), ki je uvedel znanstveno katalogizacijo in začel tudi z zbiranjem rokopisov, korespondence ipd. slovenskih književnikov od srede preteklega stoletja.

Najstarejša knjiga knjižnice je latinski kodeks iz 9. stoletja, pisan na roko v krasni karolinški minuskuli. Dalje imamo celo vrsto inkunabul na pergamentu, znameniti stiški rokopis, iz Kopitarjeve ostaline »codex suprasliensis«, katerega zadnji obširnejši del je pri nas, začetek je v Leningradu, sredina kodeksa pa mora biti v Varšavi, če ni med to vojno propadla. K sreči pa ima ta knjižnica v Kopitarjevi rokopisni ostalini rokopis celoletnega kodeksa, ki ga je Kopitar lastnoročno prepisal. Dalje so tu Prešernovi rokopisi, znamenita Levčeva mapa, Korytkov zbornik, Cimpermanova, Levstikova, dr. Prijateljeva in Cankarjeva ostalina.

Od tiska imamo tu prvo tiskano slovensko besedo v nemškem puntarskem proglasu iz leta 1515, Dalmatinovo biblijo, v katero je zapisal Dalmatin lastnoročno nekaj vrstic in je to dosedaj edini znani Dalmatinov rokopis, tu so Bohoričeve »Arcticae horulae« (Zimske urice) v Zoisovem pantentnu, tako imenovanem »oltarčku«, Prešernov »Krst pri Savici«, vezen skupaj s »Kranjsko Čbelico« in edini primerek slovarja Alasia de Somaripe iz leta 1607, ki ga je Kopitar slučajno kupil antikvarno na Dunaju.

Vsi ti naši kulturno-zgodovinski spomeniki so varno shranjeni v železnih tresorih pred prahom, svetlobo ipd., da bi jih ne uničil čas.

Po končani vojni so ustanovili posebni oddelki za naslovom: Oddelki narodno-osvobodilnega tiska. Verjetno bodo zdaj ta oddelki združili z znanstvenim institutom.

V tem oddelku najdeš tudi kartoteko pomembnejših člankov, ki so izšli po slovenskem dnevnem časopisju in po revijah od osvoboditve naprej. Pripravljajo pa tudi kartoteko člankov in razprav izpred vojne.

Mestni učitelji se uče spoznavati življenje na deželi

Velika Britanija je danes dežela velikih mest in vsled tega obstaja nevarnost, da bodo rasli otroci po teh mestih v popolnem nepoznanju podeželskega življenjskega kroga, kar predstavlja zgrešenost, ki se ne pokaže tako hitro v kakšni drugi državi, katera ni tako močno industrializirana. Vendar na splošno vzeto, po navedi mestni otrok le redkokdaj ve, odkod pride kruh in meso in njegov kroznik in kakšno silno delo tiči v vsakem grižljaju, katerega povzije. To pa predvsem zakrivijo starši in učitelji, ki se v tem prav tako najbrže ne spoznajo.

Da bi zamašila to vrzel, je britanska poljedelska zveza sklenila, da bo uvedla po raznih predelih Velike Britanije posebne tečaje, ki se jih naj bi udeležili učitelji iz vseh mest.

Tak tečaj bo vsakokrat obiskovalo po 30 do 40 učiteljev; prostore za te tečaje bodo namestili po poljedelskih šolah in kmetijskih ustanovah. Zveza je naznanila svoj projekt z besedami: »Ti tečaji se bodo vršili z namenom, pospeševati razumevanje za probleme kmetijskega, pri čemer bodo proučevali predvsem vprašanja prehrane, zdravstvo in živilskih sredstev.«

Učni načrt prvih tečajev obsega predavanja in razgovore iz naslednjih področij: iz biologije in poljedelstva, biologije in vrtnarstva, iz vzgoje in biologije; prirajali bodo tudi poučna potovanja po moderno urejenih posestvih in predvajali kmetijske filme.

Za ta posnemanja vreden načrt velja geslo: »Zemljo obdelajmo in skrbimo, da naša prehrana raste. To je življenje na deželi. Pokazati hočemo meščanom, kako dejansko poteka to podeželsko življenje.«

Saj tiči v duši vsakega mestnega otroka ljubezen do zemlje, do cvetlic, dreves in živali. In vendar kako malo jih ima možnost, spoznati v resnici pomen in smoter kmečkega življenja! Mnogo mestnih otrok loči letne čase samo potom vročine in mraza, sonca ali snega in leda ter po lahni in gorčki obleki. Toda če bi se starši in učitelji potrudili zbuditi v meščanski mladini ljubezen do dežele, tedaj bi jo ti otroci tudi kot odrasli obdržali in s tem bi se poglobilo obojestransko razumevanje med mestnim in podeželskim prebivalstvom.

Kako je padel Trocki

(Nadaljevanje s 3. strani)

lina, ki je sedel v bližini in pazljivo poslušal, toda ne da bi pokazal najmanjši znak odobravanja na svojem obrazu.

Trocki je podal mojstrsko sestavljeno poročilo, ki je trajalo dve uri. Pozival je na revolucijo, pozival je, naj se zunanja politika Rusije ravna po tem načelu, pozival je, naj Stalin svojo teorijo obrne v tem smislu. Uporabil je ves svoj humor in vse svoje znanje ter raztrgal enega za drugim argumente, ki so govorili proti njegovi teoriji. Prepričeval je in dopovedoval, bliskovito odgovoril na vsak medklie ter vzvišeno obvladel samega sebe in svoj položaj. Dejal je, da mora država nadzorovati delavska združenja. Industrializacije se je treba prav tako brezobzirno in strogo lotiti kot kakega vojaškega manevra.

Med Trockijevimi izvajanjem je Stalin sedel nepremično. Od časa do časa se je nekoliko premaknil ali potegnil iz svoje pipe. Drugega znaka ni bilo od njega. Ko je nazadnje vstal ter odšel na govorniški oder, je to napravil z istim izrednim nastopom, ki je bil vedno značilen za njegove pojave pred javnostjo. Povsem mirno in vlnudno je nagovoril prisotne ter gladko prešel v svoja izvajanja. Ko pa je Trockijeve argumente obravnaval drugega za drugim, takrat je v njegovih obtožbah bila ona sila, ki ga je bila privedla iz tifiških ulic na krmilo države. — Kdaj se je sestal Centralni komite, kakšne so bile resolucije in kakšna izboljšanja so sledila ter kako so glasovali... Vse to je Stalin vedel na pamet. »Ali je Trocki omenil ta položaj ali...?« — Ni... Dobro: mu bomo

obudili spomin... Ni tako? — Tudi dobro... Tedaj nadaljujem svoj govor.«

Stalin svojega glasu nikdar ni zares dvignil. Toda v njem je bila osredotočena neka sila, v vsej njegovi pojavi je bila in kljubovala vsaki zadregi.

Ko se je po končanem govoru vsedel, je Trockijev slučaj ležal raztrgan na klavni mizi. Videti je bilo, kot da ni mogoče ničesar več dodati.

Potem je prišel na vrsto Finec, tihi Kuusinen. Govoril je o Trockijevih nesoglasjih z Leninom, kako je Trocki sprejemal odločbe partije, ko je bil Lenin v njej, in poudarjal, da se je ponovno izkazalo, da Trocki ni pravi naslednik Lenina. Obtožil je Trockega, da je postavljval svoje osebne koristi pred koristi partije. Govoril je tudi o usodni dobi na Finskem, ko so vsi trpečji — on in vsi drugi vzdržali tragične dneve Mannerheim-von Gotzevega pokolja. Kuusinen je govoril s patosom ter strastno deklamiral. Tudi če bi bilo ostalo še kaj od Trockijevega primera, morda le krpica, bi on to dokončno uničil.

Kot da bi šele zdaj vse zažvelelo, je val razburjenja prevzel dvorano. Bil sem globoko presunjen in vznemirjen. Prišla je vrsta name. Korakal sem proti govorniškemu odru. Globoko v moji podzavesti pa je vstala neka misel. Prepričan sem bil, da Trocki ni bil prišel, da bi morda zagovarjal svoje zamisli ali si jih pustil ovreči, — niti ni prišel z namenom, da bi se poslužil najboljšega načina obrambe — napada — vpadel je v goli boj za oblast. Bila je ena najnenavadnejših epizod v ruski zgodovini, ko je neznan Anglež — to sem bil jaz, s svojo mislijo povzročil izključitev najsilnejše osebnosti v državi.

(Dalje prihodnjč.)

Izpod domače lipe

REBERCA

Dolgo je že tega, kar smo zadnjič pisali »Koroški kroniki«. Sedaj se spet malo oglašamo. Vse naše poljske pridelke smo srečno pripravili pod streho in se tako pripravili na zimo. Obeta se, da jo bomo kmalu dobili.

Sadja letos nimamo nič. Zato tudi mošta ne bomo pili. Kar rabimo sadja za domačo uporabo, ga nam je preskrbela tukajšnja tovarna, za kar smo ji vsi prav hvaležni.

Cerkev smo med letom od zunaj popravili, ki sedaj napravlja lep vtis in vsi smo veseli, čeprav je bilo mnogo dela in truda. Toda z združenimi močmi se da vse narediti.

Bog ni zavrgel naših prošenj. Poslal nam je zopet dušnega pastirja v osebi prečastitega gospoda Alojzija Marašeka. Ob njegovem sprejemu se je vsa fara radovala. Pevci so ga pozdravili s pesmijo, otroci z deklamacijami, kapelški gospod dekan pa s prav lepim nagovorom. Novemu gospodu župniku želimo blagoslova božjega pri vsem njegovem delovanju do skrajnih mej življenja.

KOSTANJE

Letino smo pospravili. Nismo pa nič kaj zadovoljni z njo. Žita smo pridelali nekaj, rž pa je pobrala slana. Krompirja in koruze smo malo pridelali. Po drugi strani pa imamo precej predpisane za oddajo. Kako bomo oddajali, še sami ne vemo.

Sadna letina tudi ni kaj prida, vendar bo že šlo za silo. Hruške so se bolj slabo obnesle. Mošta bomo imeli za domačo potrebo, toda preveč ne bomo smeli gledati v bokal.

Napreovali smo v toliko, da smo dobili novo žago, ki stoji na križišču, kjer se stekajo poti od vseh strani.

Včasih smo bolj udarniško navdahnjeni in si tudi skočimo v lase, zlasti kadar je treba rešiti kakšno važno politično vprašanje in drugače ne gre, posebno če ga imamo malo pod kapo in lezemo že v »zgornji štuk«. Posebno udarniški so razni skrahirani tipi Hitlerjevih napadalnih oddelkov, ki ne morejo pozabiti Dolfeta in njegovih navad.

Bliža se zopet čas, ko bomo imeli malo več časa zase. To je najlepša prilika, da sežemo po lepi knjigi in si izpopolnimo svoje znanje. Na žalost naša mladina mnogo prerava bere, zato pa tem rajše pleše in nori. Res je, da imamo Korošci v narodnih običajih mnogo »rejev«, toda to, kar mladina danes dela, ni noben »rej« več, ampak navadno norenje. Po knjigah segajo le še stari ljudje, dočim se mladina izgublja in izživlja po plesiščih.

DOB PRI PLIBERKU

Kljub temu da je lepo kazalo, je letina odpovedala. Zlasti ajda, ki je lepo kazala,

se je zlagala. S sadjem je bilo malo boljše.

Našim prašičem preti žalostna in neslavna smrt. Dunajčani imajo menda premalo namazane želodce s svinjsko mastjo in govori se, da bomo morali oddajati za Dunaj. Plačano pa bomo dobili 5 šil. za kilogram, kar je odločno premalo.

Vodovod zadovoljivo napreduje. Zbiralnike bodo postavili višje in ustanovljena je bila vodovodna zadruga s pravili. Za vsako hišo je določeno, koliko vode porabi glede na število družinskih članov in živine.

Cesto poskušajo razširiti in narediti iz nje državno cesto, če bo šlo. Nam se le bolj pametno zdi, da bi jo izpeljali tako, kakor smo že večkrat omenili, ker vzdrževalni stroški za sedanjo cesto niso majhni in cesta ne odgovarja svojemu namenu. Z novo cesto pa bi bilo vse to odpravljeno.

V Dobo nismo kar tako in imamo nekaj, kar drugje nimajo. Pri Bošanku imajo srno, ki je tako domača, da se nobenega ne boji. Spomladi je namreč domača dekla

pri košnji trave porezala mlado srno po vratu. Ker se ji je živalica smilila, jo je vzela domov in so jo zdravili toliko časa, da je ozdravela. Sedaj se je tako navadila, da je vedno pri hiši. Najraje poskoči na posteljo in tam spi. Največkrat pa prenoči v skednju. Prav rada poslušala radio in se pri tem drži tako kakor »dragonar na konju«. Zadnjič enkrat je bila tod »divja jaga« in tudi ona bi bila deležna pogona, če ne bi šla slučajno z gospodarjem v Žvabek. Tako pa se je »divji jagi« izognila.

Pri živini smo imeli v zadnjem času precej nesreče. Trampuževim je na koliki poginil konj, Kanaufovima pa sta poginila konj in krava. To je huda nesreča, posebno še, ker je trda za denar, da bi kupili drugo žival.

Na Homcu popravljajo cerkev in sicer streho ter pobelijo jo bodo zunaj. Popravila je bila res potrebna zlasti še, ker stoji na tako vidnem mestu.

Ne smemo pozabiti povedati, da smo v Dobo vneti kegljači. Ob nedeljah smo tako vneti, da se nam še po vasi ne da iti. Komaj da gremo spat. Tudi za vreme se malo zmenimo. Če gre dež, gremo pa na skedenj kegljat. Kakšen šiling pa le pride laš, če imaš srečo.

K uprizoritvi „Desetega brata“

Kljub oceni književnih kritikov, ki očitajo Jurčiču, da je svojega »Desetega brata« prestavil iz tuje književnosti na naša tla, mora vsak bralec, še bolj pa gledalec igre odkrito priznati, da so osebe pravi slovenski originali, ki se kretajo v izrazito za Slovence značilnih okoliščinah in govore jezik našega preprostega človeka. Skoraj realistično verna slika podeželja, siromaštvo vaškega kočarja, pokvarjenost zdravnik in graščaka Piškava presegajo skoraj za realizem značilne oznake in preidejo v naturalizem. Grajsko življenje, deseti brat, gostilniško življenje, stric Dolef in ostale osebe so pa izrazito romantične.

Prevesem bi radi malo razčlenili igro »Deseti brat« ki jo je po istoimenskem romanu dramatisiral Ivan Govekar. »Desetega brata« lahko smatramo kot našo narodno igro, saj so jo naša največja gledališča igrala vedno z uspehom in so jo prišle gledat najširše plasti naroda. Mladi in stari so se zabavali. Rekl bi, da jim je obisk predstave nadomestil izlet na naše podeželje, kjer smo se tako radi pogovarjali s preprostimi, pa dovtipnimi podeželskimi originali.

Zagonetnost »Desetega brata«, ki se bori s pokvarjenostjo nekaterih, pomaga revnim in priskoči na pomoč povsod, kjer vidi, da je iskreno pošteno srce, mora vzbuditi v gledalcih simpatije. Njegova dvoobraznost daje igri mističnost in napetost. Pod krinko veselega, norčavega, bosega in capinsko oblečenega človeka se skriva pravi obraz trpečega sina uboge, v ljubezni prevarane matere, sina, ki ljubi svojo mater tako, da žrtvuje samega sebe za druge, obenem pa maščuje svojo mater. Neusmi-

ljeno izsiljuje denar od svojega očeta. Toda on sam se s tem denarjem ne koristi. Daruje ga pomoči potrebnim in še to pod krinko zaklada. Ker je pošten, ga sovražijo vsi, katerim duša ni čista.

Najrevnejši med revnimi je njegov prijatelj kočar Krjavelj. Revna koliba v gozdu in koza je vse njegovo imetje. Ima pa nekaj več in to je dar pripovedovanja. S svojim prirodnim humorjem postane skoraj središče družbe in pri tem ujama kakšnega božjaka. Kot vsi revni ljudje, si hoče tudi on izboljšati svoj položaj. Zato potlači hitro žalost in se ob smrtni postelji desetega brata lovi za njegovo zapuščino.

Graščakov brat Dolef ni končal šol. Živi od usmiljenja svojega brata in je večkrat okrogel kot trezen. Ostanke klasične gimnazije se zrcalijo v številnih latinskih izrekih. Pravi primer originalnega človeka iz preteklega časa, ki svojega poklica ni dosegel.

V tako družbo zaide gospod Kvas kot grajski učitelj. Kmalu se spozna z originali tega kraja. Kot filozof najde pri njih prirodne vrline in kmalu postane njihov dober znanec. Graščakova hčer Manica nima težkega dela osvojiti si njegovo srce. Sin sosednjega graščaka Piškava, Marjan, ljubosumno brani svojo pravico do Manice. Deseti brat, ki urejuje tudi ljubezenske zadeve v okraju, hoče urediti tudi to ljubezensko zadevo. Pri nekem izzivanju ga Marjan po nesreči ustrelji. S tem doseže drama svoj višek. Zapletljaje, ki stopnjujejo napetost igre, pa razreši posmrtno pismo Piškava, ki izda, da je deseti brat njegov sin iz skrivnega zakona, Marjan polbrat desetega brata in gospod Kvas nečak

MAUSER KAREL:

KAPLAN KLEMEN

ROMAN

(Nadaljevanje)

34.

Zadnja misel, ki se je Klemen oklepa z vso dušo, so otroci. V njih je še nekaj tišega življenja, ki je onstran hudega, v njih je še utrinek lepih pravljic, želja po lepem, po deveti deželi, ki je starejšim samo še snov za porog in zasmeh.

Klemen ve: otrok se oklepajo berači kot zadnjega in edinega zaklada. Udari otroka, udaril si očeta. Čudna, skoraj živalska vez je med otroki in starši. Klemen kar verjeti ne more. Ljudje, ki z obupnim prezirrom gledajo na vse, ki so višje od njih, ki so jim najsvetejše stvari v zasmeh, se z neko nežnostjo oklepajo svoje krvi.

Na to lastnost Klemen zida svoje delo. Če se mu tu izjalovi, potem je zgubil vse in se bo moral umakniti.

Misli so ga zmučile. Zaprotil je za enotedenski dopust. Želel je preživeti še kakšen dan doma, se razgovoriti z gospodom Vencom in oditi za en dan na Begunjsčico.

V ponedeljek se je potegnil z vlakom proti domu. Ko se je vlak zagnal od Kranja proti Podnartu, se je zdelo Klemenu, da je dobil peruti. Vse težke misli so se nekam odlučile od srca, lepa jesen je požela vso grenko žalost.

Gornikovec je bila vsa iz sebe. Novica, da Klemen misli oditi v Ljubljano, pa jo je poparila. Zdelo se ji je, da gre sin z dobrega na slabše in tega ni mogla razumeti.

Še oče so se nekaj zmrdovali.

»No, ti že veš. Tako smo mislili, no, da bi ti bilo boljše.« Vedeli pa niso nič pravega povedati.

V sredo zjutraj je Klemen maševal že ob petih. Koj po maši je zadel oprtnik. Gospod Vencel so ga spremili do Frčerja.

»Kar s teboj bi šel, da sem mladih kosti. Šentej, lep dan boš imel.«

Mimo šole je šel Klemen sam. Pogledal je v okno, za katerim je nekoč stanovala Jelka. Nič se ni zganilo v srcu. Samo droben spomin je vstal in koj ugasnil.

Na Begunjsčico je prišel prej, kot je mislil. Pozna jesen je samevala med pečini, nebo je dišalo po zimni in redki oblaki so viseli v višini kakor spomin na preteklo poletje. Gozdovi pod njim so rume-no grizli v smrekovo zelenje. Čudna, nabrekla zrelost je ležala nad dolino.

Klemen je samo strmel. Nikoli še ni s toliko silo začutil lepote, ki se je razgrinjala pod njim. Kakor da mu narava želi dati najlepše za na pot, zadnje cvetje pred smrtjo.

V tem hipu Klemen to čuti. Tako še ni mogla mimo nje, zakaj vsi spomini so prišli.

Brez žalosti je, mirna misel, v kateri je skrito veselje. Dosti je bilo trpljenja do te ure, toda presvetljeno od sreče, ki je sijala od onstran hudega. Vse se je uredilo. Poslednji prijemi, ki se oklepajo zemlje, popuščajo. Počasi prihaja tista zadnja misel, ki je mladi krvi tako tuja: kdor očeta ali mater bolj ljubi, mene ni vreden. Odrči se vsemu, pozabiti na sladkost, ki so se ti obetale in ponujale, in seči po težjem, to je navsezadnje vendar nekaj najlepšega, kar moreš pripraviti svoji duši.

V tem hipu Klemen to čuti. Iako še ni čutil nikoli. Kako otroško je mislil včasih, kako krčevito se je oklepal misli na agromomijo; kako si je na tihem želel, da bi ne

bil sprejet v semenišče. Vse je minilo, Jelka se je poročila in zdaj se lahko mirno srečata, brez zle misli, ki bi omadeževala srce.

Kako je človek majhen s svojim srcem in vendar koliko nosi! Oklepa se misli, za katero je prepričan, da brez nje ne more živeti. In vendar pride čas, ko se zveseliš, da si jo zavrgel in se krčevito oprimeš druge, za katero si včasih mislil, da te bo uničila.

V Klemenovem srcu je Jelka ostala samo kot spomin, katerega se ni držala ne žalost ne bridkost. Vendar to uro, ko se je poslavljajal od gorá, je tudi ta spomin prišel, zakaj vsa zrela mladost je še enkrat šla skoz Klemenovo srce.

Ko se je popoldne vračal, se je ustavil ob križu, kamor je pred leti pripel šopek cvetja. Izprano Kristusovo telo je še viselo na macesnovem križu, le lišaj in mah se je bil razrastel Kristusu skoraj do nog.

Tokrat ni imel šopka, da bi ga pripel na križ. Nič ni imel. Zato je pribil h Kristusovim nogam vso svojo mladost, vse spomine, ki so vstali na vrhu, in nato mirno odšel proti Begunjam.

*

Teden dni pred Klemenovim odhodom je umrla stara Marjeta. Kar zaspala je. Klemen je starkina smrt bridko zadela. Navadil se je bil uboge ženice.

Pokopaval jo je sam. Pogrebcev se je kar nabralo. Tudi župan je bil. Klemen se je začudil. Ni ga pričakoval.

Ko je vrgel tri lopatice prsti na krsto, se mu je zdelo, da jih je vrgel na Marjetino bridkost.

Nalašč je gledal, kdaj se bo obrnil župan proti izhodu. Prehitel ga je, toliko, da se je pridružil staremu Jasku, ki je počasi bencal proti cesti.

»Na, pa smo jo pokopali, revo,« je nalašč

Kolikortoliko lepo vreme je privabilo ogromno ljudi na pokopališče počastit spomin rajnih. Po drugi strani pa bi omenili, da bi se spodobilo, da bi bili na ta dan bari, kino in podobna zabavišča zaprti. Zlasti je obsodbe vredno, da so bile celo na ta dan plesne prireditve, kakor je bila v dvorani E-Werka in zgodilo se je, da so ljudje zjutraj, ki so šli na pokopališče z vencji, srečavali pijane in predpustno razpoložene veseljake. Če je že pri nekaterih tako otopel čut spoštovanja do mrtvih, naj bi bili vsaj tisti, ki izdajajo dovoljenje, bolj pametni in se spomnili, da so padli milijoni, ki zaslužijo vsaj toliko, da se na ta dan ne pleše. Človeštvo je v preteklih letih res veliko pretrpelo, toda kaže, da se mnogi niso ničesar naučili in je šlo vse trpljenje mimo njih.

PROMETNA NESREČA

V soboto, 30. oktobra ob deseti uri zvečer se je zgodila na Beljaški cesti huda prometna nesreča. Iz mesta proti jezeru sta se peljala na motornem kolesu 45 letni Karl Strauss in 35 letna Elizabeta Kommeter oba iz Celovca. Nasproti jima je pripeljal tramvaj. Iz nerazumljivega vzroka sta se z vso silo zaletela v tramvaj in oba obležala na mestu mrtva. Ob tej priliki bi ponovno opozorili, da človek ni nikdar dovolj previden in naj za vsakega velja, da je boljše priti ob osmih in določeno mesto, kakor pet minut pred osmo na pokopališče. — Obenem opozarjamo tudi pešce, naj bodo previdni, zlasti kadar prekoračijo cesto. Nova strašna nesreča nas opozarja na to.

in s tem dedič graščine. Sedaj pade poslednja ovira za poroko z Manico. Igra se srečno konča z dvema porokama.

Igra je zelo razgibana, dejanje čisto menjavna kraj, zato je skoraj film. Značaja. Vloga desetega brata zahteva že izurjenega igralca. Zato je razumljivo, da stoji slovenska igralska družina v Celovcu pred ne- lahko nalogo in treba bo mnogo požrtvovalnosti in dela, da bo zadovoljila tudi poslednje godrnjače, ko bo vprizorila igro »Deseti brat«. Oder v taborišču B je preurejen in povečan, scenarija je nova, kulise izdelane po modernem načrtu. Glavne vloge so v rokah preizkušenih igralcev. Občinstvo samo pa naj presodi delo slovenske igralske skupine.

rekel na glas. »Ta se je že umaknila. Jaz se bom pa tudi kmalu.«

Vedel je, da je župan vse slišal. In tudi o tem je bil prepričan, da ve, kam besede merijo.

Takšno je bilo Klemenovo slovo od župana. Roke mu ni dal. Bi mu je tudi ne mogel.

Nato je pričel z zadnjimi pripravami. Pospravil je novomašni križ, uredil knjige, poravnal v kovčege drobne spominke, pozaklenil in kovčege postavil za pisalno mizo.

V ponedeljek odide.

Zadnje slovo je bilo na pragu.

Gospod Nace so kar postopali, še kuharica se je nekoliko omedila. Toda Klemen je bil že v svojem svetu. Ni imel več ob- stanka.

Najraje bi kar odšel in se ognil zadnjemu poslavljanju. Vendar je moralo vse mimo. Ko je v nedeljo zadnjič govoril z lece in se poslovil od selških faranov, je vsekula vsa cerkev. Nazadnje so še njemu prišle solze v oči. Človek je človek. S srcem prirasteš na nekaj in težko se je odtrgati. Koreninice le držijo.

Zvečer so prišli fantje pod okno. Radi so ga imeli selški goltdarji, kakor jih je vedno v šali imenoval. Navezali so se bili na Klemena, da kar niso mogli verjeti, da bo odšel. Zapeli so mu najprej nekaj veseljih, da žalost ni prehitro kanila v srce. Ze tako je bilo vse bolj na solze. Poskočne so rezali, da je Klemen na oknu za hip pozabil, da že jutri odide. Nato pa so se glasovi unesli in Bilbanov Franc je vzdignil tisto žalostno: Polje, kdo bo tebe ljubil...

Ljudje so prihajali iz hiš. Kar nabralo se jih je pod oknom. Vsi bi radi še nekaj povedali. Zdej v noči so jim besede mehkejše, vse bolj kakor podnevi. Zdej so jim še pevci omeščali srca.

ZA NEDELJSKO POPOLDNE

Slovenski pisatelji: Ivan Tavčar

Za dobro voljo

PODJETJE »V ŠPANOVIJI«

Neki Anglež, ki je bival med svetovno vojno v zahodni Irski, čisto blizu morja, je šel nekoč k nekemu znanemu ribiču in mu rekel:

»Ali mi daste v najem svojo barko?«
 »Ne morem, gospod,« odgovori ribič, »vezan sem na neko majhno kupčijo.«
 »Kakšno?«

»Polagam mine za Nemce, za vsako do-
 bim en šterling in tako zaslužim precej.«
 »E, dragi moj, to je malo, zelo malo.«

»Ni tako malo, kot mislite, gospod,« je odgovoril ribič. »Sem v družbi s svojim bratom, ki je tudi ribič!«

»Tako? Tudi on polaga mine za Nemce?«

»A, kaj še! On jih zopet pobira za isto ceno za britansko vlado.«

UŠTEL SE JE

Šolski nadzornik (pri računstvu): »Torej ti mali, povej mi kako dvomestno število!«
 Učenček malo pomislil in pravi: »53!«
 Nadzornik zapiše »35« in se ozre, če mu bo kdo ugovarjal. Vpraša drugega dečka, ki reče: »24!« Nadzornik zapiše »42« in se je-
 zi na tiho, ker zopet nihče ne ugovarja. Vpraša tretjega in zapiše narobe kakor prej.

Tedaj pa se oglasi eden izmed malih ju-
 nakov in zavpije: »66!« To boste pa vendar prav zapisali!«

DEDNO OBREMENJEN

Tinček je napravil računsko domačo na-
 logo in napačno štefel.

Učitelj: »Vse vsote so prevelike. Če se to
 zgodi še kdaj, bom pisal očetu.«

Tinček: »Saj mi je oče pomagal.«

Učitelj: »Tako — kaj pa je Tvoj oče?«

Tinček: »Plačilni natak.«

OBLJUBA

Nek kmet je kupil konjiča na sejmu. Ko
 je odhajal domov, se je stemnilo, začelo se
 je bliskati, huda nevihta je prišla. Brž je
 obljubil mož, da bo prodal konja in ves iz-
 kupiček podaril v dobre namene, če bo pri-
 šel zdrav iz te nevihte. Res se je zjasnilo —
 in mož je držal besedo. Vrnil se je na se-
 jem, kupil kokoš in povedal ljudem, da pro-
 daja konja. A pristavil je, da samega konja
 ne proda, temveč tudi kokoš zraven.

»No koliko pa hočete za oboje?«

»Za konja en šiling, za kokoš pa štiri ti-
 soč šilingov,« se je odrezal možak.

*

Mlad odvetnik, ki je doslej zagovarjal
 vedno samo berače, postopače, vlačugarje
 in podobne »male ljudi«, je ves ponosen
 dejal svojemu prijatelju: »Prihodnji teden
 bom zagovarjal morilca!«

»No, fant, potem se je tvoja klientela sil-
 no zboljšala!«

*

Pred sodiščem: »Obtoženec. Po vsem
 tem, kar smo dognali, je docela nemogoče,
 da bi bili vi sami vlomili brez pomoči dru-
 gega.« (Obtoženec molče strmi v tla.) »No,
 zdi se mi, da se vam zbuja vest, ali boste
 sedaj povedali, kdo vam je pomagal?«

»Ne, gospod predsednik, jezi me le, ker
 mislite, da bi sam kaj takega ne bil zmo-
 žen.«

Fantje so se poslovlili in Klemen je začel
 z drobnim pospravljanjem.

Najprej je z lepenko zagradil ubito šipo.
 Nato je razobesil slike, ki jih je prinesel
 s seboj. Soboti sta pričeli dobivati pravi
 obraz.

Razložil je knjige na knjižno polico, na
 klečalnik postavil novomašni križ, uredil
 posteljo, razobesil obleko v omaro in nato
 vse še enkrat preletel z očmi.

Po končanem delu je začutil lakoto. Tudi
 mrzlo je bilo. Zdaj šele se je spomnil na
 peč.

Peči nima. — Gašperčka mora dobiti.
 Dovolj bo, da bo grel ti dve luknjici.

Petrolejko je našel na tleh v kotu. Tudi
 steklenico petroleja. Nemara so oboje pu-
 stili tu delavci, ki so belili.

Brez elektrike bo v začetku težko.

Stanovanje je bilo urejeno. Samo čudno
 tuje je bilo vse. Samota je grizla iz vseh
 kotov, se rogala, pa se spet umikala, kakor
 da ga draži.

Skroz okno je videl ljudi, ki so postopali
 po cesti. Med gručo, ki je stala vstric ba-
 rake, je razločil tudi Resnika. Smejal se je
 in nekaj mahal z roko. Koritnik mu je pri-
 trjeval.

Imelo ga je, da bi vstal in stopil pred
 barako. Toda ni hotel dražiti. Želel je, da
 počasi stopi med ljudi in da mirno prične
 s svojim delom. Zakaj bi koj prvi dan mor-
 al udariti z besedo? Če je Resnik vrgel
 kamen v okno, zdaj vidi, da ga je zalepil.
 Če bo vrgel še drugega, lepenke ima do-
 volj. Tudi druge barake so skoraj že brez
 šip. Zakaj bi njegova delala izjemo? V
 trenutku je kar vesel ubite šipe.

(Dalje prihodnjič.)

SOBOTA, 6. novembra:

7.15 Iz svetovnega tiska.
 17.10 Pregled sporeda za prihodnji teden.

NEDELJA, 7. novembra:

7.30 Jutranja glasba.
 17.10 Komentar
 19.30 Slovenske narodne pesmi. Izva-
 ja komorni kvartet.

PONEDELJEK, 8. novembra:

7.15 Jutranja glasba in sloven. pesmi.
 16.00 Potovanje po svetu: Praga.
 17.10 Poročila.

TOREK, 9. novembra:

7.15 Jutranja glasba in poročila.
 17.10 Poročila.

SREDA, 10. novembra:

7.15 Poročila in jutranja glasba,
 17.10 Poročila.

ČETRTEK, 11. novembra:

7.15 Literarna ura: Fran Erjavec.
 17.10 Poročila.
 19.30 Slovenske narodne pesmi. Izva-
 ja moški pevski kvartet »Veseli
 fantje«.

PETEK, 12. novembra:

7.15 Jutranja glasba in poročila.
 17.10 Poročila.

Radio London - BBC

(Poročila v slovenščini in srbo-hrvaščini)

(Oddaja vsak dan na srednjem valu
 267 m in na kratkih valovih: 41 m,
 30.96 m in 25 m; popoldansko od-
 dajo prenaša tudi postaja »Alpen-
 land« na 339 m.)

6,45—7,00 poroč. in koment. v srbo-hrv.
 14,45—15,00 poroč. in koment. v srbo-hrv.
 20,45—21,15 poroč. in koment. v srbo-hrv.
 21,15—21,30 poroč. in koment. v slovenšč.

Radio Test - postaja II.

(Slovenske oddaje)

Dnevne oddaje: 7,30 do 8,00; 11,30 do
 14,30; 17,30 do 24,00.

Nedeljske oddaje: 7,30 do 8,30; 9,30 do
 14,30; 16,30 do 24,00.

Poročila dnevno ob: 7,45; 12,45; 19,45;
 23,15.

Postaja oddaja na valu 203,6 metra.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

Vpletene besede, ki se nanašajo na pisa-
 telja Tavčarja, pomenijo:

Vodoravno: 1 pisatelj rojstni kraj;
 43 obsežna povest, ki ji daje ozadje znani
 politični dogodek iz leta 1821; 66 položaj,
 katerega je pisatelj zavzel v javnem ži-
 vljenju v Ljubljani; 68 povest, katere de-
 nje se vrši v »dolni gradov« na Dolenj-
 skem; 76 naslov leposlovne revije, v kateri
 so izhajali pisateljevi spisi; 94 Tavčarjev
 pisateljski prvenec; 95 in 96 najboljša Tav-
 čarjeva povest.

Navpično: 10 kraj na Gorenjskem,
 kjer je pisatelj imel svoj gradič; 40 naslov
 Tavčarjevih črtic iz Loškega pogorja; 48
 venec pisateljevih novel; 65 leposlovna re-
 vija, v kateri je izšlo nekaj pisateljevih
 črtic.

Ostale besede pomenijo:

Vodoravno: 7 nadarjeni, prezgodaj
 umrli slovenski pesnik; 13 denarne kazni;
 15 kraj iz svetega pisma; 17 jutranji sij;
 18 posedujemo; 21 moško krstno ime mno-
 gih španskih kraljev; 22 posteljna prevle-
 ka; 24 dan v tednu; 25 boter; 26 mašna
 knjiga; 28 vrsta žita; 29 muslimanski bog;
 30 kuhinjska posoda; 33 veznik; 35 pro-
 tivnost, nasprotje; 39 stara denarna eno-
 ta; 41 kratica za »slovenski«; 47 hiter, na-
 glega koraka; 50 kak?; 52 žensko ime; 53
 tuje žensko krstno ime; 55 oče; 56 večni
 popotnik; 57 najkrajši svetnik v pratiki;
 59 naglas ostrivec; 61 osebni zaimsek; 62
 varnostne priprave o letalih; 65 angleška
 narodna pesem; 71 draga kovina; 72 reka
 v Rusiji; 74 kratica avstrijske poročeval-
 ske agencije; 75 vrsta abecede, pisave; 77
 cvetna oblika; 78 vodna žival; 81 morje v
 Aziji; 82 pritrilnica; 83 veznik; 85 egip-
 tovsko božanstvo; 87 ime berlinske radijs-
 ke postaje; 90 dobro najeden; 91 kratica
 za »sveti«; 92 podarjena nikalnica.

Navpično: 1 morska žival; 2 del člo-
 veškega organizma; 3 prijetna na pogled;
 4 veznik; 5 upanje; 6 princ iz trojanske
 vojne; 7 vojaška strategična označka; 8
 sadno drevo; 9 ribiška mreža; 11 šesta in

štirinajsta črka v abecedi; 12 dolžina ro-
 ke; 13 osma in pred njo stoječa črka v
 abecedi; 14 lepilo, klej; 16 staro slovensko
 ime za pogane; 17 zdravilna rastlina; 19
 ime za neko domačo žival; 20 enota elek-
 tričnega upora; 23 dva enaka samoglasni-
 ka; 24 veznik; 27 domače žensko ime; 30
 nebesno telo; 31 gol; 32 izraz za »tihu«;
 34 roman Emil Zolaja; 35 vaditi, vežbati;
 36 mesto na Kitajskem; 37 strupena žu-
 želka; 38 egiptovsko božanstvo; 39 neve-
 stino premoženje; 42 obalni otoček, mor-
 ska plitvina; 44 vprašalnica po načinu; 45
 večerna ptica; 46 kratica utežne enote; 49
 kmečki upor; 51 ladijski poveljnik; 54 ita-
 lijansko mesto ob Jadranskem morju; 56
 angleško žensko ime; 58 pevska nota; 60
 lesena stavbica; 62 kratica za »pošta, tele-
 graf, telefon«; 63 dvanaestorica; 64 turški
 oblastnik; 66 hrastov sadež; 67 stara rim-
 ska provinca; 69 kratica za kemično prvi-
 no kalij; 70 lesena posoda; 71 oblika mo-
 škega krstnega imena; 73 označka za ke-
 mično prvo barij; 76 dva enaka soglas-
 nika; 79 vranji glas; 80 ptič z lepim per-
 jem; 81 latinski pozdrav; 84 pevska nota
 kot pri 58 navpično; 86 ploskovna mera;
 88 začetnici imena in priimka pisatelja
 »Križa na gor«; 89 povratno osebni za-
 imek; 90 začetnici imena in priimka slo-
 venskega pesnika; 93 oziralni zaimsek.

Starejšo samostojno osebo.

po možnosti Koroško Slovenko, ki
 ima ljubezen in razumevanje do
 otrok, išče bolna mati za pomoč svo-
 jim 3 nedoletnim otrokom.

Imam gostilno in trgovino z me-
 šanim blagom v Rožu. Odgovarjajo-
 ča oseba bo sprejeta v družino in
 sta ji hrana in oskrba zagotovljeni
 do konca življenja.

Cenj. dopise poslati na upravo
 »Koroške kronike« pod značko »Koro-
 ška Slovenka«. 607

Ko pevci odpojo, se Klemen zahvali. Po-
 časi govori, samo da lažje skrije svojo žal-
 lost. Potlej zamahne z roko v slovo in hi-
 tro zapre okno. Moral je skriti solze.

Sobota je že prazna, čudno gola in žal-
 lostna.

To je torej slovo. Odhaja, da se preda
 drugim, ki ga že naprej preklinjajo.

Kako je vendar duhovniško življenje ču-
 dno skrivnostno. Ne more se premagati.
 Mora odpreti kovčeg, v katerem je novo-
 mašni križ s Kristusom, ki je podoben v
 obraz Sernjavskega. Drži ga v rokah kakor
 drobnega otroka, nato pa zarine ustnice v
 božje čelo, ki je ovito s trnjem.

»Prihajam, Gospod, prihajam, Sernjav-
 ski!«

Luč se odbija od belega lipovega lesa
 ter preplavlja vso sobo s čudovito belino,
 ki diši po grenki mirti.

Nato zapre križ nazaj v kovčeg ter pade
 na klečalnik. V tem hipu se je z dušo pre-
 selil v kolonijo.

Kaplan Klemen je postal kaplan ljudi,
 ki jih je življenje iztirilo in ki ob skopem
 kruhu preklinjajo svojo usodo in vse, ki še
 hodijo po cesti.

Ko je zjutraj sedel na vlak, je obrisal
 oči, nato pa zaprl okno. Vlak se je zagnal
 v pozno jesensko meglo, ki je ležala nad
 travniki in njivami prav tja do Ljubljane,
 kjer se je zgostila v spenjeno mleko.

Opravo bodo peljali z avtomobilom. Sam,
 brez spremljevalca je stal sedaj pred ko-
 lodvorom, z neznanom težo na ramenih. Pri-
 šel je trenutek, ko se bo beda vseh kolo-
 nijskih ljudi zvrnila nanj. Čuti, da je prav
 do ust že pokopan v umazanijo, v raztr-
 gane cunje, v pokvarjeni zrak, ki leži pod
 stropom zverženih barak. Kakor da mu

vsa umazanija že silj skoz stisnjene ustni-
 ce, da jo golta in da ga davi.

Kakor da ga je premaknila neznana tuja
 sila, se je obrnil.

S kovčegom v roki gre počasi proti Du-
 najski cesti in naravnost proti Trnovemu.

Pri trnovski cerkvi se ustavi. Mora sto-
 piti vanjo, ker teža, ki jo čuti na ramenih,
 je z vsakim korakom hujša. V cerkvi je
 globoka tišina, svetniki vdano strme po
 širokem prostoru.

Klemen poklekne in se zagleda v oltar.
 Tako globoko še nikoli ni občutil bližine
 živega Boga, ki je zaklenjen za pozlačeni-
 mi vratci.

Nič ni mogel govoriti. S trdo stisnjeni-
 mi ustnicami gleda v oltar. Zdi se mu, da
 še nikoli ni bil tako majhen, tako brez
 moči.

Kakor Danijel sem v levjaku, se mu
 utrne misel. Kakor pijan poklekne na obe
 kolena in odmotoglavji iz cerkve.

Megla zunaj je še vedno gosta. Klemen
 se zavrtava vanjo in utone v njej kakor sa-
 moten ptič.

Pred »Koscem« sreča prve koloniste.
 Dve punčki in nekaj otrok. Deklini ga oši-
 neta s porgljivimi očmi. Čez čas sliši za
 seboj zloben smeh iz megle.

Prva grenka kaplja je kanila v srce. De-
 bela, črna kaplja, ki je bolela.

Prišel je do kapelice. Vstala je iz megle
 kakor dobra roka. Klemenove oči so se
 zdrmile. Odprl je vrata in vstopil. Prija-
 zna notranjost je bila topla, domača. Ve-
 čna luč še ni gorela. Klemen se je zavr-
 l v oltarno sliko.

Tolažnica žalostnih.

Lepa slika. Marijin obraz je presijan od
 tople ljubezni. Desnico drži na otroški gla-

vici. Otrokove oči so zagledane nekam v
 daljavo.

Klemen sede v klop, zakoplje glavo v
 dlani in pri srcu čuti neznanu bolečino.
 Rad bi bil vesel, srečen, toda neznana brid-
 kost se mu je zavalila v srce kakor mōra.

Vzdignil se je. Ključje je imel. Oskrbel si
 jih je pravočasno. Tedaj so hoteli, da bi
 prišel ponje na škofijo, kjer bi dobil tudi
 spremljevalca. Odklonil je. Hotel je priti
 sam, ker ni hotel imeti v najbridkejši uri
 človeka ob sebi.

Odšel je v žagrad, od koder so vodila
 vrata v barako. Odklenil jih je in vstopil.
 Nizek, skromen prostor, prebeljen, z dve-
 ma oknom na cesto. Iz tega prostora so
 bila vrata v še manjši prostorček. Sama
 praznina, ki je še dišala po beležu. Se stola
 ni bilo, da bi sedel.

Še Boga ni v cerkvi, da bi me čakal.

Bridka je misel kakor trn.

Potlej se ogleduje. Prvo okno v večji
 sobi je ubito. Sredi praznega prostora na
 tleh leži kamen. Pobere ga. Kakor da je na
 njem zapisano Resnikovo ime. Težka ga
 v roki, nato ga položi na okensko polico.
 Ubita šipa se roga.

Nato so pripeljali pohištvo. Selški fantje
 so ga brž razpostavili, kakor je Klemen
 želel. V manjšo sobico pisalno mizo in
 omaro, klečalnik in knjižno polico. V večjo
 sobo posteljo, mizo, umivalnik in ostelo
 ropotijo.

Fantje se kar niso mogli posloviti. Kar
 postajali so in strmeli po revnem prostoru.
 Potlej se je ojunail Grmačev Polde.

»Kmalu se vrnite, gospod. Tole ne bo
 moč držati. Takšno je kakor mrtvašnica.«

Zunaj so se že zbirali ljudje. Klemenov
 prihod ni ostal neopažen. Toda Klemen je
 zdaj želel ostati še sam.